

Kansainvälinen vapaaehtoistyö ja etiikka

Jaana Dammert

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Kansainvälinen vapaaehtoistyö ja etiikka

Jaana Dammert
Sosionomikoulutus
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2020

Jaana Dammert

Kansainvälinen vapaaehtoistyö ja etiikka

Vuosi

2020

Sivumäärä 53

Vapaaehtoistyö ja sen monet muodot liittyvät Suomessa vahvasti yhteiskunnan toimintoihin ja palveluihin eri sektoreilla. Kansainvälinen järjestäytynyt vapaaehtoistyö on saanut alkunsa kehitysapuohjelmista, joiden oleellisena osana vapaaehtoiset olivat. Erityisesti 2000-luvulla vapaaehtoisten määrä ulkomailla on kasvanut ja vapaaehtoistoiminnan muodot kehittyvät jatkuvasti mm. globalisaation ja lisääntyneen maahanmuuton ohjaamina. Tämä on herättänyt pohdintaa kansainvälisen vapaaehtoistyön eettisyyttä kohtaan.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan Kansainvälisen vapaaehtoistyö ry:n kautta pitkäaikaisvapaaehtoisena ulkomailla olleiden ajatuksia toteutuneiden vapaaehtoistyöjaksojen eettisyydestä. Tavoitteena on ymmärtää kansainväliseen vapaaehtoistyöhön liittyvää eettisyyttä, sekä huomioida mahdollisia eroja projektien välillä. Tutkimuksen tietoperustan muodostavat vapaaehtoistyö, kansainvälinen vapaaehtoistyö ja etiikka.

Tutkimuksen aineisto koostuu neljästä haastattelusta, jotka ovat toteutettu teemahaastattelun menetelmällä. Haastatteluihin osallistuneet ovat olleet kansainvälisessä vapaaehtoistyössä viimeisen viiden vuoden aikana. Aineisto on laadullinen ja sitä on analysoitu teoriasidonnaisella sisällönanalyysillä. Tuloksissa isoimpina teemoina näyttäytyvät motivaatio, etiikka, kestävä kehitys, tasavertaisuus sekä tulevaisuus. Vahvasti esille nousi eettinen pohdinta liittyen niin ruohonjuuritason toimintaan kuin ylemmällekin toiminnan tasolle. Lisäksi, pohjoisesta globaaliin etelään suuntautuvassa kansainvälisessä vapaaehtoistyössä on läsnä ristiriitaisuutta.

Tutkimuksen tuloksiin on vaikuttanut osaltaan globaalin koronapandemian aiheuttama sekä kansallisen että kansainvälisen liikkumisen rajoittaminen. Tulosten perusteella voidaan havaita tarve yhä syvällisemmin perustellulle ja kestävämmälle tavalle toteuttaa kansainvälistä vapaaehtoistyötä. Eettisyys ei ole vapaaehtoistyöstä irrallinen asia, vaan se kuuluu tiiviisti haastatteluissa nousseiden teemojen sisälle. Tutkimusta voidaan hyödyntää kansainvälisen vapaaehtoistyön kehittämiseen ja keskustelun luomiseen.

Asiasanat: vapaaehtoistyö, kansainvälinen vapaaehtoistyö, etiikka, eettisyys

Jaana Dammert

Ethics in International Volunteering

Year 2020

Pages

53

In Finland, volunteering and its many forms belong strongly in society's activities and services within various sectors. International organized volunteering has its origins in development assistance programs, where volunteers were a prominent part. Especially in the 21st century, the number of volunteers abroad has increased, and the forms of volunteering are constantly evolving through for example globalization and increased immigration. This has caused reflection towards the ethics of international volunteering.

The purpose of the study was to notice ethical reflection from those who have been on long-term volunteering placements through Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry. The objective was to understand the ethics in international volunteering and observe possible differences between the local projects. The theoretical framework for this case study consists of volunteering, international volunteering and ethics.

The data of this qualitative study consisted of four interviews which have been conducted using focused interview as a method. Participants have been on long-term international volunteering placements within the last five years. The gathered data has been analysed by using abductive content analysis. The main results included the themes of; motivation, ethics, sustainable development, equality and future. The findings bring forward ethical reflection towards both grassroots work and upper level activities. In addition, contradiction is present when international volunteerism is directed from the North to the South.

The results have been affected by the global Corona virus pandemic which has caused restrictions for both national and international movement of people. Based on the findings it can be seen that there is a need for yet deeper reasoning and more sustainable way of implementing international volunteering. Ethics is not separate from the volunteering as it is important part of the themes which came up from the data. This study can be used for developing international volunteer work and creating conversation.

Keywords: volunteering, international volunteering, ethics

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Vapaaehtoistoiminnan monet kasvot	8
2.1	Vapaaehtoistyön määritelmä	8
2.2	Vapaaehtoistyö Suomessa	10
2.3	Kansainvälinen vapaaehtoistyö.....	12
2.3.1	Lähtövalmistelut - matkalla - kotiinpaluu.....	14
2.3.2	Vapaaehtoisturismi	15
3	Etiikka - oikean ja väärän jäljillä	16
3.1	Etiikan suuntauksia	16
3.2	Etiikka sosiaali- ja terveysalalla	17
3.3	Vapaaehtoistyö ja etiikka	19
3.4	Kestävän kehityksen näkökulma	21
4	Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry (KVT)	22
4.1	Toiminta ennen ja nyt.....	22
4.2	Arvot, vastuullisuus ja eettisyys	23
4.3	Tulevaisuuden vapaaehtoistyö	25
5	Tutkimuksen toteutus	27
5.1	Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä.....	27
5.2	Aineiston keruu.....	28
5.3	Aineiston analyysi	30
6	Tulokset	32
6.1	Motivaatio.....	32
6.2	Etiikka	33
6.3	Kestävä kehitys.....	35
6.4	Tasavertaisuus	38
6.5	Tulevaisuus.....	39
7	Johtopäätökset	41
8	Pohdinta	43
	Lähteet.....	47
	Kuviot	50
	Liitteet	51

1 Johdanto

Hyvän tekeminen on motivoinut ihmisiä mukaan vapaaehtoismintaan jo vuosikymmeniä. Lähetystyö, köyhäinapu ja kehitysyhteistyö ovat luoneet pohjaa vapaaehtoistyön kentän muodostumiselle ja kehittymiselle sellaiseksi kuin se nyt nähdään Suomessa. Vapaaehtoismintaa esiintyy niin julkisella, yksityisellä kuin kolmannellakin sektorilla, sekä lisäksi vapaassa kansalaistoiminnassa (ns. neljäs sektori). Erityisesti kolmannen sektorin toimijoille vapaaehtoisten antama työpanos on paikoin välttämätöntä, jo pelkästään resurssisyistä. Osa vapaaehtoistoiminnan tarpeesta perustuu siihen, että julkisia palveluja ei ole riittävästi, eikä avuntarvitsija pysty ostamaan yksityistä palvelua. Vapaaehtoismintaa tarvitaan myös täysin riittävien palvelujen rinnalle, sillä sen avulla puututaan usein sellaisiin elämän hallinnan pulmiin, joihin voi tuoda ratkaisun vain tasavertainen, tuloksia tavoittelematon kahden ihmisen välinen vuorovaikutus. (ETENE 2014, 5.)

Kansainvälisessä vapaaehtoistoiminnassa henkilö lähtee toteuttamaan vapaaehtoisjaksoa ulkomaille, usein pohjoisesta globaalista etelän maihin ja jonkin järjestön kautta (United Nations Volunteers 2011, 29). Ulkomailla tapahtuvan vapaaehtoistyön kohdalla lähtökohtana tulisi olla ruohonjuuritason toiminta, eli paikallisen yhteisön tarpeet, jolloin toiminta on kestävämpää ja vastuullisempaa (Lamponen 2020). Viimeisen 20 vuoden aikana vapaaehtoisten määrä ulkomailla on kasvanut ja vapaaehtoistoiminnan muodot monimuotoistuvat jatkuvasti. Erityisen vahvasti kritiikkiä on herättänyt yksi kansainvälisen vapaaehtoistyön muodoista, vapaaehtoisurismi, jossa ihmiset lähtevät hakemaan kokemuksia matkustellen ja tehden samalla lyhytkaista vapaaehtoistyötä eksoottisissa paikoissa. (United Nations Volunteers 2011, 29.) Tällaisen toiminnan myötä esille nousee kaupallinen näkökulma, jolloin eettiset periaatteet voivat jäädä taloudellisen hyödyn tavoittelun varjoon. (ETENE 2011, 28.) Kansainvälisessä vapaaehtoistyössä, kulttuurien ja tapojen kohdatessa, vapaaehtoinen joutuu usein erilaisten eettisten kysymysten äärelle.

Moraali, käsitys oikeasta ja väärästä, ohjaa ihmisen käyttäytymistä ja saa alkunsa monesta lähteestä kuten kulttuuriperinteistä ja kasvuympäristöstä. Osa lähteistä on kirjoittamattomia, ja osa on virallisesti hyväksyttyä normistoa. Eettisten valintojen lähtökohtana voidaan pitää perusoikeuksia, jotka määritellään perustuslaissa ja Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksessa. Perusoikeudet ovat länsimaisen ihmisoikeuskäsityksen pohjana, ja ne ovat saaneet kansainvälisesti kattavan muodon YK:n ihmisoikeusjulistuksessa. (ETENE 2014, 9.) Sosiaali- ja terveydenhuollossa eettinen pohdinta on vahvasti läsnä eettisten periaatteiden sekä ammatitieteen lähtökohtien kautta, joita ovat ihmisarvo, ihmisoikeudet ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Eettiset periaatteet ohjaavat pohtimaan asiakkaan oikeuksia ja työntekijän

velvollisuuksia suhteessa toisiinsa. (Talentia 2011, 7.) Erityisen tärkeää eettisessä arvioinnissa on ottaa huomioon ja suojella herkästi haavoittuvien ihmisten hyvää (ETENE 2011, 32).

Vapaaehtoistyöhön liittyvät opinnäytetyöt koskevat enemmän Suomessa tehtyä vapaaehtoistyötä ja järjestöjä, kuin kansainvälisen vapaaehtoistyön kenttää. Tutkimukset kohdistuvat usein mm. vapaaehtoisten motivaatioon tai kohderyhmän hyötyyn, eivätkä niinkään vapaaehtoistyön eettiseen näkökulmaan. Eettisen pohdinnan monitasoisuus voi selittää osaltaan ilmiön tutkimisen vähyyttä. Kansainvälisen vapaaehtoistyön näkökulma on kiinnostava senkin vuoksi, että maailma on pienentynyt entisestään globalisaation ja lisääntyneen matkustelun myötä. Kansainvälisellä tasolla ilmiötä on tutkittu selvästi enemmän, erityisesti matkailuun yhdistetyn lyhytaikaisen vapaaehtoistyön sekä terveydenhuoltoon kuuluvan vapaaehtoistyön kautta. Näissä tapauksissa eettiset laiminlyönnit tulevat vahvasti esille, kun mukana on kaupallisuus sekä erityisen haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset.

Oma kiinnostus kansainvälisen vapaaehtoistyön tutkimiseen vahvistui suorittuani viimeisen sosionomiharjoittelun vapaaehtoistyössä Tansaniassa vuosien 2019 ja 2020 vaihteessa, voimaannuttaen naisia mm. opettamalla heille englannin kieltä. Paikallinen järjestö UVIKIUTA sijaitsee Dar es Salaamin laitamilla, Vigoa-nimisellä alueella. Suomessa yhteistyöjärjestöni vapaaehtoistyön koordinoinnissa toimi Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry (KVT), jonka toimintaa myös tarkastelen tässä opinnäytetyössä. KVT on jäsenenä kattojärjestö Service Civil Internationalin (SCI) kansainvälisessä verkostossa, jonka kautta vapaaehtoistyöpaikat ovat avoimia ympäri maailmaa.

Vapaaehtoistyöprojekti toi mukanaan paljon eettisiä kysymyksiä: Hyötyvätkö paikalliset naiset todella vapaaehtoisuudestaan? Miten paikallisen järjestön toiminta toteutuu eettisesti? Miten se vaikuttaa, että vapaaehtoisia tulee käymään eripituisille jaksoille, jonka jälkeen he palaavat takaisin omaan maahansa? Onko paikallisen organisaation toiminta kestäväällä ja vakaalla pohjalla myös ilman vapaaehtoisia, vai onko se riippuvainen vapaaehtoisista? Muun muassa näiden omien kysymysten myötä syntyi halu selvittää, ovatko myös muut vapaaehtoisena olleet pohtineet samantyyppisiä asioita, ja miten he ovat kokeneet eettiset kysymykset omissa projekteissaan.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on laadullisen tutkimuksen avulla selvittää vapaaehtoistyöntekijöiden ajatuksia ulkomailla toteutuneen vapaaehtoistyöjakson eettisyydestä. Onko vapaaehtoinen kokenut, että oma työ on merkityksellistä, ja että paikallinen yhteisö hyötyy projektista? Toisaalta toiminnan tulisi olla eettistä myös vapaaehtoisten suuntaan, jolloin heitä ei nähdä vain resurssina, vaan ihmisinä. Vapaaehtoistyön suurinta antia on ihmisten ja kulttuurien kohtaaminen, eikä välttämättä projektin aikana tehtävä konkreettinen työ. Yhdessä tehty työ voi toimia välineenä suvaitsevaisuuden ja rauhan toteuttamiselle, mikä on esimerkiksi tavoitteena KVT:n toiminnassa (Lamponen 2020).

Teemahaastattelun kautta vapaaehtoiset pääsevät kertomaan ajatuksiaan toteutuneista vapaaehtoistyöjaksoista, kuten millaisia tunteita heillä on herännyt projektin aikana ja sen jälkeen. Pääasiallisena tutkimuskysymyksenä on: Kuinka vapaaehtoistyöntekijät kokevat kansainvälisen vapaaehtoistyön eettisyyden erilaisissa projekteissa? Tutkimuksen tavoitteena on kerätyn aineiston sekä tietoperustan kautta paremmin ymmärtää vapaaehtoistyöhön liittyvää eettisyyttä vapaaehtoisten näkökulmasta, sekä huomioida erilaisten projektien välistä, mahdollisesti keskenään erilaista eettisyyttä. Tutkimuksesta voi osaltaan olla hyötyä tuomaan aiheesta lisää keskustelua sekä kehittämään kansainvälistä vapaaehtoistyötä eteenpäin.

2 Vapaaehtoistoiminnan monet kasvot

2.1 Vapaaehtoistyön määritelmä

Vapaaehtoisuudella tarkoitetaan esimerkiksi työtä, jota tehdään tärkeäksi koetun asian puolesta. Se voi olla myös sitä, että halutaan puuttua epäkohtiin ja tehdä hyvää, muuttaa maailmaa niin lähellä kuin kaukana. Vapaaehtoistoiminta on nimensäkin mukaisesti omasta vapaasta tahdosta kumpuavaa työtä, jota valitsee tehdä itselle merkityksellisen asian tai aatteen puolesta. Vapaaehtoistyön periaatteisiin kuuluvat mm. suvaitsevaisuus, luottamuksellisuus, puolueettomuus sekä se, ettei siitä makseta palkkaa. Vapaaehtoistyötä tehdään aina sen kohteen (autettavan) ehdoilla, eikä palveluiden tule koskaan vapaaehtoistoiminnan avulla korvata ammattilasten tekemää työtä, vaan tuoda siihen lisäarvoa. (Kansalaisareena 2016b.)

Jokainen voi tehdä vapaaehtoistyötä omien lähtökohtiensa mukaisesti riippumatta siitä, minkä ikäinen on, missä asuu, mitkä ovat omat voimavarat ja aikaresurssit. Vapaaehtoisuus ei ole yksisuuntaista auttamista, vaan vapaaehtoistoiminta hyödyttää sekä tekijäänsä että sen kohdetta. Vapaaehtoisella on mahdollisuus oppia uusia taitoja, tutustua uusiin ihmisiin, saada uudenlaisia kokemuksia. Vapaaehtoistyön avulla voi päästä matalalla kynnyksellä kokeilemaan erilaisia asioita ja omia kykyjä, ja parhaimmillaan voi kokea voimaantumista. Vapaaehtoistoiminta on merkityksellistä niin yksilöille kuin yhteiskunnalle; vapaaehtoistyöllä luodaan sosiaalista pääomaa, joka osaltaan vaikuttaa yhteiskunnan taloudelliseen kehitykseen. Vapaaehtoistoiminnan avulla voidaan muun muassa ehkäistä yksinäisyyttä ja syrjäytymistä, lisätään osallisuutta, edistetään taidetta ja kulttuuria, ylläpidetään urheiluseuratoimintaa, pidetään luonto ja ympäristö puhtaana ja monin tavoin edistetään ihmisten ja eläinten hyvinvointia. (Kansalaisareena 2016b.)

Motivaatio nousee erityisen tärkeäksi osaksi vapaaehtoistyötä, joka on täysin vapaaehtoista, eikä siitä saa rahallista korvausta. Vapaaehtoistyön motiivit vaihtelevat, ja usein ne yhdistyvät ja muuttavat muotoaan toiminnan aikana. Osa haluaa auttaa konkreettisella tavalla lähimmäisiä, jolloin he saavat voimia kärsimyksen, yksinäisyyden ja syrjäytymisen

lievittämisestä. Samalla he voivat kokea olevansa toisille tärkeitä. Osa haluaa kehittyä ja kasvaa ihmisenä ja saada elämäänsä uusia kokemuksia. Joillekin voi olla tärkeää säilyttää työelämästä tuttu elämänrytmi. Vapaaehtoistyö tarjoaa mahdollisuuden vaikuttaa ja samalla toimia konkreettisesti. (ETENE 2014, 5.) Motivaatio lähtee henkilöstä itsestään ja peilaa usein omia arvoja, jotka ohjaavat elämää.

Ihmisiä rekrytoidaan aktiivisesti mukaan vapaaehtoistoimintaan mm. monien järjestöjen, kuntien ja seurakuntien taholta. Toimintamahdollisuuksista saatetaan kertoa esimerkiksi paikallislehdissä ja internetissä, ja ilmoittautuminen toimintaan pyritään pitämään helppona ja yksinkertaisena. Vapaaehtoistyön luonteeseen kuuluu, että toimintaa ollaan valmiita muokkaamaan mukaan tulevien ehdoilla sekä heidän ideoitaan pyritään ottamaan huomioon toimintaa kehitettäessä. (ETENE 2014, 5.) On kaikkien osapuolten edun mukaista, että rekrytointi toimii ja henkilöt löytävät itselle sopivat toimintamahdollisuudet.

Ammattilaiset organisaatioissa ovat vastuullisia ja velvoitettuja huolehtimaan siitä, että vapaaehtoisella on riittävä osaaminen suorittamaansa tehtävään. On siis olennaisen tärkeää, että vapaaehtoisille järjestetään riittävästi työhön perehdytystä ja koulutusta. Vaativaa ihmishuhtetyötä tekeville tulee tarjota myös työnohjausta. (ETENE 2014, 5.) Toimijan suunnalta perehdytys on tärkeää siksi, että vapaaehtoinen voi työskennellä niissä raameissa, jotka toimija asettaa. Vapaaehtoinen edustaa työssään yleensä jotakin organisaatiota tai tahoa, ja toiminnan tulee olla linjassa toimijan arvojen kanssa. Järjestöillä ja toimijoilla on erilaisia käytäntöjä kulujen korvausten suhteen, ja ne on hyvä käsitellä vapaaehtoisten kanssa jo perehdytyksessä sopimalla niistä etukäteen. Mikäli henkilö toiminnan kautta altistuu tietämättään terveystarpeille, voidaan joissakin tilanteissa vapaaehtoisille tarjota mm. terveystalvuluia. Mahdollisia vahinkoja ja tapaturmia voidaan korvata vakuutuksilla. Vapaaehtoisille voidaan maksaa kulukorvauksia esimerkiksi toiminnan aiheuttamista matkoista tai muista kuluista. Usein vapaaehtoisten työtä tuetaan järjestämällä jonkinlaista virkistystoimintaa ja vertaistalvuluia. (ETENE 2014, 5-6.)

Vapaaehtoistyössä ajatuksena on, että siinä ei pääsääntöisesti tule olla mitään erityisosaamista, eikä yleensä tarvitse olla ammattilainen millään tietyllä osa-alueella. Joissakin vapaaehtoistehtävissä voidaan vaatia tiettyä kokemusta tai koulutusta, mutta usein vapaaehtoinen voi osallistua toimintaan jo omaavilla taidoillaan ja läpikäymällä organisaation oman valmennuksen työhön. Vapaaehtoistoiminnan määritelmän ulkopuolelle jätetään omaishoito, työhön tai opiskeluun liittyvä harjoittelu, äänestäminen sekä lahjoitukset hyväntekeväisyyteen (Willberg 2015, 6).

2.2 Vapaaehtoistyö Suomessa

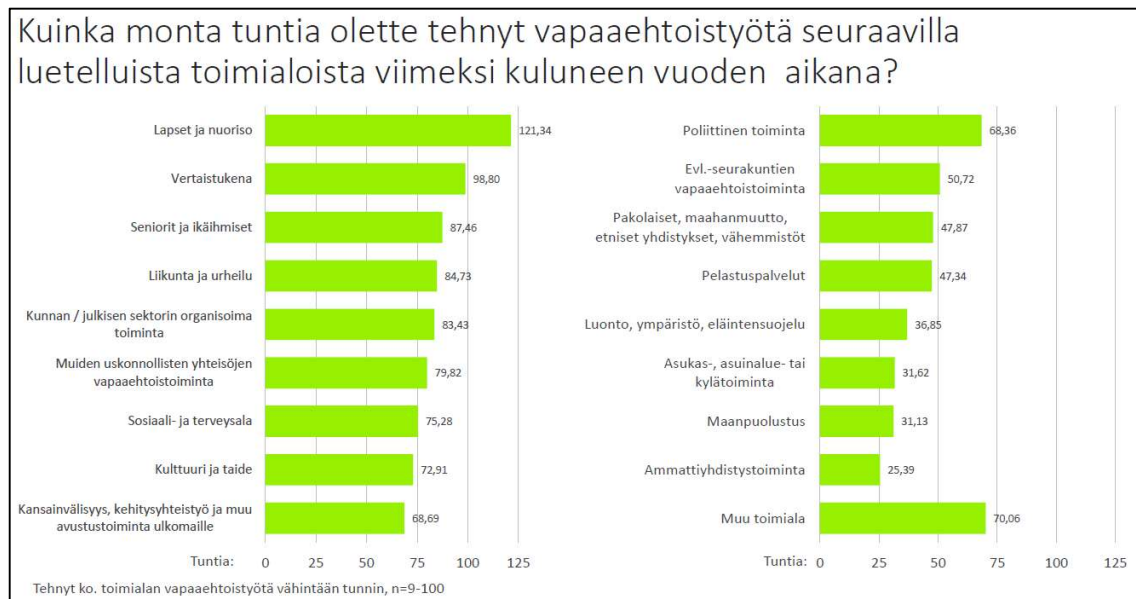
Vapaaehtoistyötä on Suomessa tehty pitkään, ja sillä on iso rooli sosiaalipalvelujen täydentäjänä. Monet auttamisen muodot, jotka ovat aloitettu vapaaehtoistoimintana, ovat myöhemmin säädetty yhteiskuntaa velvoittaviksi. Monet vapaaehtoisjärjestöt ovat vakiinnuttaneet asemaansa ja kehittäneet auttamistoimintaansa ammatilliseen suuntaan mm. lastensuojelusta vammaisten ja vanhusten hoitoon. Silti perinteinen vapaaehtoistoiminta jatkuu hyvin monenlaisena ja sitä organisoivat järjestöjen lisäksi mm. seurakunnat ja kunnat. (ETENE 2014, 2.) Vapaaehtoistoiminnan järjestämisessä yhdistykset, järjestöt ja seurakunnat ovat konkareita. Myös kunnat, valtio sekä yksityiset yritykset tarjoavat vaihtelevasti toimintamahdollisuuksia. Kansalaistoiminta on siirtynyt aiempaa enemmän verkkoon, jossa sosiaalinen media on tärkeä paikka vapaaehtoistoiminnalle. Vaikka organisoitu toiminta on tärkeimmässä asemassa, ovat erilaiset spontaanit tempaukset ja liikkeet suosittuja ja näkyviä. (Willberg 2015, 7.)

Vapaaehtoistoimintaan sisältyy hyvin erilaisia tehtäviä sosiaali- ja terveydenhuollon alalla syrjäytyneiden auttamisesta saattohoitoon. Apua voidaan tarjota arjessa, kuten kodinhoidossa, asioinnissa ja palveluiden järjestelyissä. Näiden lisäksi taidenautintoja tai asiantuntija-apua ongelmien ratkaisemisessa voidaan myös tarjota vapaaehtoistyönä. Vapaaehtoinen toiminta voi olla suppeaa tai laaja-alaista, kertaluontoista tai pitkäaikaista, kohdistua yksilöön tai ryhmään, sekä olla asiakastyötä tai konsultoivaa palvelua. (ETENE 2014, 3.) Vapaaehtoistyön tärkeyttä ei voi vähätellä, sillä sen avulla voidaan lisätä ihmisten hyvinvointia ja vaikuttamismahdollisuuksia yhteiskunnassa (Kansalaisareena 2016a).

Suomessa ainoana kaikkien vapaaehtoistojen edunvalvojana toimii Kansalaisareena ry. Sen toiminta perustuu vapaaehtoistoiminnan olosuhteiden edistämiseksi, jossa lainsäädäntö ja erilaiset viranomaiskäytännöt osaltaan tukevat ja mahdollistavat vapaaehtoistyötä. Kansalaisareena pyrkii lisäämään vapaaehtoistyön tunnettuutta ja näkyvyyttä mediassa, ja samalla vaikuttamaan vapaaehtoistyön arvostukseen. Vapaaehtoistoiminnan laatua parannetaan verkostojen avulla, ja vapaaehtoistoiminnan kehittäjiä tuetaan erilaisilla julkaisuilla ja materiaaleilla. Toiminnassa tärkeänä pidetään yhteistyötä yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin välillä, jotka kaikki ovat mukana vapaaehtoistyön toimijoina. Vapaaehtoistyötä tehdään myös vapaana kansalaistoimintana, jota voidaan kutsua neljänneksi sektoriksi. (Kansalaisareena 2016a.)

Kansalaisareenan toimeksiantona Taloustutkimus Oy:n teettämän tutkimuksen mukaan vuonna 2018 vapaaehtoistyötä teki 40 % suomalaisista. Eniten vapaaehtoistyötä tekivät naiset ja nuoret (15-24 v.). Työtä tehtiin kuukauden aikana keskimäärin 15 tuntia. Kuten alla oleva kuvio osoittaa, selvästi eniten vapaaehtoistyötä on vuoden aikana tehty lasten ja nuorten parissa (121 tuntia) ja toiseksi eniten vertaistuen antamisena (99 tuntia). Paljon aikaa on käytetty senioreiden ja ikäihmisten kanssa, liikuntaan ja urheiluun sekä kunnan/julkisen sektorin

toimintaan. Kansainvälisyys, kehitys yhteistyö ja muu avustustoiminta ulkomaille näkyy kuviossa yhdeksäntenä, 69 käytetyllä tunnilla. (Rahkonen 2018.)

Kuvio 1: Vapaaehtoistyön jakautuminen eri toimialoille Suomessa (Rahkonen 2018)

Vuoteen 2015 verrattuna kaiken kaikkiaan vapaaehtoistyötä on tehnyt useampi, sillä aiempi luku oli 33 %. Kuitenkin vapaaehtoistyöhön käytettävä aika on vähentynyt, sillä aikaisemmin se oli 18 tuntia. Huomionarvoista tutkimuksessa on se, että ylempien toimihenkilöiden/asiantuntijoiden vapaaehtoistoimintaan käyttämä aika on vähentynyt 23 tunnista 8 tuntiin, kuten myös eläkeläisten käyttämä aika 22 tunnista 14 tuntiin. Positiivinen käänne on tapahtunut opiskelijoiden ja koululaisten kohdalla, jotka ovat vuonna 2018 käyttäneet aikaa vapaaehtoistyöhön 25 tuntia, kun luku aiemmin oli 16 tuntia. (Rahkonen 2018.)

Valtakunnallinen SOSTE Sosiaali ja terveys ry toimii kattojärjestönä yli 230 sosiaali- ja terveysalan järjestölle, joiden piirissä toimii suuri määrä vapaaehtoisia. Jäsenjärjestöjä ovat mm. päihde- ja mielenterveystyön kehittäjä A-klinikkasäätiö, yksinäisyyttä vastaan taisteleva HelsinkiMissio ry, lapsi- ja perhetyön toimija Mannerheimin Lastensuojeluliitto, hyväntekeväisyysyhdistys Hope - Yhdessä & Yhteisesti ry sekä monialajärjestö Helsingin Diakonissalaitos. (SOSTE 2020.) Katukuvassa monille tuttuja vapaaehtoistoimijoita ovat lisäksi esimerkiksi Suomen Punaisen Ristin (SPR) kolikkolipaskerääjät sekä joulun lähestyessä Pelastusarmeijan joulupadoilla päivystävät vapaaehtoiset.

Vapaaehtoistoiminnan taloudellista arvoa on yritetty määritellä eri tavoin. Mikäli sen arvo määritellään käyttämällä arvostuksen mittana vastaavanlaisesta työstä maksettavaa markkinahintaista korvausta, päädytään pelkästään sosiaali- ja terveydenhuollon osalta satoihin miljooniin euroihin. Aktiivista kansalaistoimintaa tuetaan valtion suunnalta mm. STEAn kautta.

(ETENE 2014, 2, 4.) Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus (STEA) vastaa siitä, että Veikkauksen tuottoja käytetään kansalaisjärjestöjen toimintaan, tukemaan kestävästä hyvinvointia. Näin ollen se hallinnoi avustuksia, jotka kohdistuvat sosiaali- ja terveystieteiden yleishyödylliseen, terveyttä ja hyvinvointia edistävään toimintaan. Muita mahdollisia rahoittajia voivat olla esimerkiksi kunnat, Opetus- ja kulttuuriministeriö, Ulkoasiainministeriö, Opetushallitus, Euroopan unioni sekä erilaiset säätiöt. (Kansalaisyhteiskunta 2020.)

2.3 Kansainvälinen vapaaehtoistyö

Vapaaehtoistyön kohdistuessa ulkomaille, tulee vapaaehtoistyön yleisten periaatteiden lisäksi huomioida myös muita asioita. Kohdemaan kulttuuri, olosuhteet ja muut toimintaympäristöt tuovat oman lisänsä vapaaehtoistyölle. Toimiva kansainvälinen vapaaehtoistyö edellyttää verkostoja, eri maiden ja organisaatioiden välistä yhteistyötä, yhteneväisiä toimintaperiaatteita ja kattavaa perehdytystä vapaaehtoiselle. Kansainvälisessä vapaaehtoistyössä tärkeitä tavoitteita ovat kulttuurienvaihto ja suvaitsevaisuuden sekä tietoisuuden lisääminen (Lamponen 2020).

Kansainvälinen vapaaehtoistoiminta on organisoitua kehittämistyötä, jota tehdään vapaaehtoisten toimesta ulkomailla. Siihen sisältyy sekä lyhyt- että pitkäaikaisia vapaaehtoistyöjaksoja, usein erilaisten järjestöjen kautta. Erityisesti 2000-luvulla vapaaehtoisten määrä ulkomailla on kasvanut ja vapaaehtoistoiminnan muodot kehittyvät jatkuvasti. Kansainvälinen vapaaehtoistyö tuli merkittäväksi osaksi kehitysapuohjelmia useissa kehittyneissä maissa 1960-luvulla, jolloin sai alkunsa muutamat isoimmista kansainvälistä vapaaehtoistyötä järjestävistä organisaatioista, kuten Australian Volunteers International sekä United Nations Volunteers. (United Nations Volunteers 2011, 29.)

Perinteisesti toimijat ovat keskittyneet ainoastaan lähettämään vapaaehtoisia globaalista pohjoisesta etelään. Uutena kehityssuuntana on kuitenkin nähtävissä, että monet organisaatiot ovat lisänneet toimintoihinsa myös kansallisia vapaaehtoisohjelmia, joiden avulla voidaan rakentaa kestäviä paikallisia valmiuksia sekä edistää kehitystä. Joukko vapaaehtoisia lähetettäviä organisaatioita on ottanut käyttöönsä myös ohjelmia, joissa vapaaehtoisia lähetetään etelästä etelään, tai etelästä pohjoiseen. Nämä ohjelmat lisäävät mahdollisuuksia kansainväliseen vapaaehtoistyöhön heille, jotka ovat kehitysmaiden kansalaisia. Ulottuvuus vapaaehtoistyöstä etelästä etelään tarttuu suoraan kehittyvän maailman tilanteisiin, jossa esimerkiksi nuori afrikkalainen saa vapaaehtoiskokemusta edistään samalla rauhaa ja kehitystä omalla alueellaan. (United Nations Volunteers 2011, 29-30.)

Kansainvälisen vapaaehtoistyön muodot ovat yhä monimuotoisemmat. Suosituinta on lyhytaikaisemmat vapaaehtoistyöjaksot, jotka kestävät alle puoli vuotta, ja ovat yksilöllisesti räätälöityjä vapaaehtoisille. Kun kansainvälinen vapaaehtoistyö oli aikaisemmin pitkäaikaista sitoutumista virallisen vapaaehtoishjelman kautta, uudemmat lyhytaikaisemmat vapaaehtoistyön

muodot yhdistävät matkustamisen sekä halun osallistua. Muutosta ohjaavat mm. globalisaatio, matkustamisen edullisuus, kasvanut maahanmuutto ja monikulttuurisuus. Yliopistot ja yritykset edistävät enenevässä määrin kansainvälistä vapaaehtoisuutta keinona kansainväliselle koulutukselle sekä taitojen kehittämiseksi. Vapaaehtoisuus lisääntyy myös niiden joukossa, jotka elävät poissa alkuperämaistaan, mutta haluavat kuitenkin auttaa yhteisöjä niissä. Lisäksi on olemassa ohjelmia, jotka järjestävät lyhytaikaista vapaaehtoistyötä eläköityneille ammattilaisille. (United Nations Volunteers 2011, 30.)

Kysymyksiä on herännyt siitä, onko lyhytaikainen vapaaehtoistyö hyödyllisempää vapaaehtoiselle itselleen vai kohdemaan yhteisölle. Suurimmassa osassa tutkimuksista tämä riippuu ohjelman laadusta. Todellisuudessa vapaaehtoisuus on kahdensuuntaista, jolloin siitä on hyötyä sekä vapaaehtoiselle että kohdeyhteisölle. Kansainväliset vapaaehtoistyöntekijät ovat kertoneet saaneensa sellaisia taitoja, joita olisi ollut vaikeaa saada työllisyyden tai paikallisen vapaaehtoistyön kautta, ja että usein kokemus on ollut elämän käännekohta. Lyhytaikainen vapaaehtoistyöntekijä voi tuoda mukanaan raikkautta ja uusia toimintatapoja esimerkiksi lasten ja aikuisten kanssa tehtävään rutinoituun sosiaalialan työhön. Vapaaehtoinen joka on myös asiantuntija, voi taas tuoda mukanaan merkittävästi teknistä osaamista. (United Nations Volunteers 2011, 31.)

Lyhytaikaisiin vapaaehtoistöihin verrattuna ne ohjelmat, jotka tähtäävät pidempiaikaiseen vapaaehtoistyöhön, pitävät yleensä tärkeänä löytää projektiin sopivat taidot omaava vapaaehtoinen. Vapaaehtoisprojektit ovat tehokkaampia kun niissä suunnitellaan vapaaehtoistyön jatkuvuutta, annetaan oikeanlaista perehdytystä ja koulutusta, vastataan yhteisön tarpeisiin sekä maksimoidaan panos heidän mallinsa mukaisesti. Kansainvälinen vapaaehtoistyö kannustaa meitä näkemään uudelleen mitä kehitysapu on. Se ei ole ainoastaan teknisten taitojen siirtämistä, vaan myös suhteiden rakentamista, maailmanlaajuisista yhteistyöstä sekä solidaarisuuden arvoja. (United Nations Volunteers 2011, 32-33.)

Vapaaehtoistyön kentällä vahvoja toimijoita ovat lähetystyön ja kehitystyön järjestöt. Kansainvälinen toiminta tapahtuu usein erilaisten verkostojen kautta, joissa toiminnalle on asetettu tietyt raamit ja arvot, sekä myös tulokset, joita tavoitellaan. Tästä yhtenä esimerkkinä on Service Civil Internationalin kansainvälinen vapaaehtoistyöverkosto, jonka jäsenenä suomalainen Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry on. Fingo toimii Suomessa yli 300 kehitysjärjestön kattojärjestönä reilumman maailman puolesta. Jäseniin kuuluvat mm. Art in Tanzania ry, Fida International ry, Suomen Lähetysseura ry, AIESEC-Suomi ry, Maailmanvaihto ry - ICYE Finland sekä Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry, joiden kautta on mahdollista hakeutua kansainvälisen vapaaehtoistyön jaksolle. (Fingo 2020.)

2.3.1 Lähtövalmistelut - matkalla - kotiinpaluu

Ulkomaille kohdistuvaan vapaaehtoistyöhön sisältyy vapaaehtoisen näkökulmasta selvästi kolme eri vaihetta: valmistautuminen ennen matkaa, matkalla olo ja kotiinpaluu. Suomen Lähetysseura on suomentanut maailmanmatkaajille kenttäoppaan, jossa kuvataan nuo kaikki matkaajan kokemat vaiheet. Valmistautumisesta alkaen kokemukset muuttavat tapaa ymmärtää elämää, ja matka usein ravistelee ja selkiyttää kokemusta elämän tarkoituksesta. Vapaaehtoisen on hyödyllistä tiedostaa syitä siihen, miksi hän haluaa lähteä ulkomaille vapaaehtoistyöhön. (Suomen Lähetysseura 2016, 10, 22). Kun vapaaehtoinen tietää omat arvonsa, jotka ohjaavat omaa elämää, voi sen avulla helpommin löytää itselle sopivan järjestön tai tahon, jonka toiminnassa haluaa olla mukana.

Lähtövalmisteluihin sisältyy monia asioita ennen kuin päästään pakkaamaan laukkua. Taloudellisten kustannusten laskemisesta voi aloittaa, ottaen huomioon rahat sekä valuutta kohdemaassa. On hyödyllistä tutustua tulevaan kulttuuriin, sen eroihin ja yhtäläisyyksiin verrattuna oman maan tapoihin ja lisäksi pohdiskella omia matkaan kohdistuvia odotuksia ja sitä, ovatko ne totuudenmukaisia. Muita huomioitavia asioita ovat lisäksi terveys, kuten tarvittavat lääkkeet, rokotukset ja vakuutukset, kohdemaan turvallisuusnäkökohdat, ilmasto, tullimääräykset ja mahdollinen viisumi. Tarpeen on lisäksi selvittää se, kuinka matkalla ollessa voi olla yhteydessä läheisiin kotona. Vapaaehtoisorganisaation tehtävänä on auttaa vapaaehtoista valmisteluissa, ja siinä mitä kaikkea matkalle kannattaa ottaa mukaan. (Suomen Lähetysseura 2016, 34-35.)

Kun vapaaehtoinen saapuu itselle vieraaseen ja uuteen kohdemaahan, on vastassa kulttuurishokki. Ympäristön poiketessa monin eri tavoin tututusta (mm. kieli, äänet, ilmasto, ruoka, pukeutuminen, asuminen, tavat), vie uusiin tilanteisiin sopeutuminen oman aikansa. Tällöin apuna uusien ja erilaisten asioiden käsittelyssä voi olla esimerkiksi matkapäiväkirjan pitäminen, itselle tutujen rituaalien ja asioiden tekeminen, oman tilan ottaminen ja rauhoittuminen sekä muiden vapaaehtoisten kanssa puhuminen (vertaistuki). Ongelmatilanteissa tulee olla yhteydessä vapaaehtoisorganisaatioihin niiden ratkaisemiseksi. Matkustaminen kutsuu arvioimaan omaa elämää uudella tavalla, tarjoten samalla uudenlaisen maailmankatsomuksen. Syventämällä kumppanuuteen perustuvaa yhteyttä kohdemaan yhteisöön ja sen ihmisiin heihin tutustumalla, voi stereotypioihin ja ennakkoluuloihin vaikuttaa puolin ja toisin. Ikimuistoksen vapaaehtoiskokemuksen lähestyessä loppuaan voi myös kotiinpaluuseen valmistautua käyttämällä vahvuuksia, eli saatuja kokemuksia, eikä vain keskittyä siihen mitä joutuu jättämään taakseen. (Suomen Lähetysseura 2016, 66, 75, 80, 85, 104.)

Vapaaehtoistyötä tehnyt ei voi enää palata menneisyyteen, vaan uusi elämä alkaa. Monet asiat ovat lähdön jälkeen muuttuneet, mutta ennen kaikkea vapaaehtoinen on itse muuttunut sisäisesti. Kotiinpaluun kohdalla tapahtuu uusi kulttuurishokki, jolloin paluu saattaa olla

hyvinkin tunteikas ja vapaaehtoinen kokea etteivät ihmiset kotona ymmärrä häntä. Lisäksi omista kokemuksista, jotka poikkeavat paljon kotioloista, voi olla vaikeaa puhua. Päiväkirjan kirjoittaminen ja vertaistuki voivat helpottaa tunteiden käsittelyä. Samanmielisiä ihmisiä voi löytää esimerkiksi vapaaehtoisorganisaatioista ja järjestöistä. Vapaaehtoistyön aikana saatujen uusien ystävien kanssa voi Internetin kautta pitää helposti yhteyttä vielä matkan jälkeenkin, jolloin ystävyyden ei tarvitse katketa. Ulkomailla opittua ei myöskään tarvitse jättää käyttämättä, vaan tapoja voi tuoda osaksi elämää myös kotona (ruoka, valokuvat, musiikki). Vapaaehtoiskokemus voi tuoda elämään kestävän muutoksen, jolloin kokemukset vaikuttavat omiin valintoihin, esimerkiksi kulutustottumuksiin ja haluun vaikuttaa. (Suomen Lähetysseura 2016, 110-112, 114, 120, 122.)

2.3.2 Vapaaehtoisturismi

Vapaaehtoisturismi toimii keinona kohdeorganisaatioiden ja projektien tavoittamiselle. Yhteisöt saavat sen avulla enemmän inhimillisiä ja taloudellisia resursseja, paikallista työllisyyttä sekä parannettuja toimitiloja. Vapaaehtoiset jäävät usein pitämään heihin yhteyttä kotiinpaluunsa jälkeen ja saattavat järjestää rahankeruita yhteisöille. Vapaaehtoisturismi on kuitenkin saanut osakseen kritiikkiä. Matkan pituuden vähentyessä vapaaehtoistyö on suunniteltu enemmän vapaaehtoista varten, kuin kannustamaan yhteisön tarpeita. Vapaaehtoisilla ei välttämättä ole työhön tarvittavaa pätevyyttä, kokemusta tai koulutusta. He tekevät näin ollen helpompia tehtäviä, jotka ovat samalla mittakaavaltaan sekä vaikutuksiltaan pienempiä. He voivat jopa kuormittaa paikallisia resursseja. Osa asiantuntijoista on sitä mieltä, että vapaaehtoisturismin toimialaa tulisi säädellä, jotta voitaisiin varmistua kestävän kehityksen näkökulman toteutumisesta. (United Nations Volunteers 2011, 31.)

Vapaaehtoisturismi on saanut alkunsa 1980-luvulla vaihtoehtona massaturismille, tarjoten kestävämpää ja eettisempää vaihtoehtoa matkailulle. Erityisesti 2010-luvulla toiminta on kuitenkin noussut puheenaiheeksi. Haasteeksi on muodostunut sen todentaminen, kenen ehdoilla toimintaa tehdään ja kuka toiminnasta todella hyötyy. Vaakakupeissa painavat vapaaehtoisen kokemus vapaaehtoistyöstä eksoottisessa maassa ja paikallisen kohdeyhteisön tarpeet. Kun vapaaehtoisturismi on kasvanut isoksi bisnekseksi globaalissa etelässä, on sen eettisyyttä ja kestävyyttä alettu tarkastelemaan kriittisemmin. (Liikunnan Kehitysyhteistyö Liike 2018.)

Vapaaehtoisturismin takaa on jossain tapauksissa paljastunut hyvin epäeettistä liiketoimintaa, jossa tehdään rahaa näennäisellä auttamisella. Tästä yleisimpänä esimerkkinä on väärin lähtökohdin perustettu orpokoti, johon otetaan vapaaehtoisia työskentelemään lyhyitä jaksoja. Vapaaehtoiset saattavat luulla tekevänsä toiminnallaan hyvää, mutta todellisuudessa saatetaankin pitää yllä toimintaa, joka entisestään heikentää jo valmiiksi huonommassa asemassa olevien lasten tilannetta. Tarkoituksenmukaisempaa olisi esimerkiksi edistää perheiden yhdistämistä. (Liikunnan Kehitysyhteistyö Liike 2018.)

Vapaaehtoisturismista puhuttaessa tulee esille valtasuhteet. Kehitystä tuskin tapahtuu, jos ylläpidetään valtasuhteita, joissa parempiosaiset valkoihoiset lähtevät tekemään vapaaehtoistyötä ajatuksenaan pelastaa kehitysmaiden ihmisiä. Tällöin ihmisiin suhtaudutaan hyvin alentavasti, eikä asetelma ole ollenkaan tasapainoinen tai totuudenmukainen. Vapaaehtoistyön tarkoituksenaan on erityisesti luoda tasa-arvoista kumppanuutta. Kehitystä voidaan saada aikaiseksi silloin, kun kohdemaiden toimijoiden ja vapaaehtoisten osaaminen täydentävät toisiaan ja toimintaa tehdään kohderyhmän ehdoilla ja heidän tarpeistaan. (Liikunnan Kehitysyhteistyö Liike 2018.)

3 Etiikka - oikean ja väärän jäljillä

3.1 Etiikan suuntauksia

Eettisillä pohdinnoilla on pitkä historia, sillä ihmistä on aina kiinnostanut kysyä, mikä on oikein. Aristotelesta pidetään moraalietiikan klassikkona vielä nykyäänkin. Etiikan perusajatukseksi oli yksilön hyveiden kehittäminen, eikä vain yksittäisten hyvien tekojen toteuttaminen. Ihmisen hyve liitettiin toimintaan sosiaalisessa yhteisössä, johon kuului järjen käyttö ja tunteiden hallinta tasapainoisen yhteisöelämän edistämiseksi. Anteliaisuus ja oikeudenmukaisuus korostuivat ja tavoiteltiin yhteisöä, jossa onnellinen elämä olisi mahdollista kaikille. 2000-luvulla Aristoteleen ajattelua on tuotu monesti esille, sillä onnellisuus on noussut vahvasti esille hyvinvoinnista puhuttaessa. (ETENE 2011, 12.)

Utilitarismi on seurausetiikan teoria, joka sai alkunsa 1700-luvulla. J. S. Millin mukaan moraalisesti kelvollisen teon on tuotettava mahdollisimman paljon onnellisuutta mahdollisimman monelle. Tekoa määriteltiin sen seurausten perusteella. Onnellisuudella ei kuitenkaan tarkoitettu mitä tahansa nautintoa tuottavaa tekoa, vaan korostettiin henkisiä pyrkimyksiä. Mahdollisimman monelle onnen tuottaminen kuulostaa demokraattiselta ja siihen aikaan hyvinkin edistykselliseltä, mutta siihen sisältyy riski jättää vähemmistö vaille suojaa. Tämän hetkessä yhteiskunnassa syrjäytyminen koskee kuitenkin nimenomaan vähemmistöä. (ETENE 2011, 13.)

Perusajatukseksi Immanuel Kantin velvollisuusetiikassa on asettaa kriteeri, joka auttaa yksittäisen teon oikeutuksen määrittämisessä. Kun kriteeri täyttyy, sitä on noudatettava eivätkä seuraukset oikeuta siitä luopumista. Velvollisuusetiikan ajattelutavan mukaan ihmistä ei pidä käsitellä välineenä, vaan päämääränä, jolloin hyväksyttävän teon yhtenä kriteerinä on oikeudenmukaisuus, vaikka se olisi yleistettynäkin. Tällöin et voi sallia itsellesi tai läheisellesi sellaista, mitä et jonkun toisen tekemänä hyväksyisi. Kun perehtyy etiikan suuntauksiin, auttaa se ymmärtämään, miksi oikean ja hyvän määrittäminen on vaikeaa. Elämässä joudumme usein tilanteeseen, jossa joudumme kysymään, onko velvollisuusetiikan mukaisesti seurattava normia seurauksista välittämättä, vai voisiko toimia norminvastaisesti, jos teon seuraukset

vaikuttavat hyväksyttäviltä. Tekeekö tulos hyväksyttäväksi sääntöjä rikkovan menettelytavan? (ETENE 2011, 13-14.)

Joskus eettinen keskustelu on ylieettistä, jolloin kannetaan huolta myös sellaisista ongelmista, jotka tosiasiaassa eivät kuitenkaan ole esteenä onnellisuudelle ja hyvälle elämälle. Ihmisten on mahdollista elää hyveellisesti ja täysipainoista elämää oman yhteisönsä jäsenenä, vaikka olosuhteissa ja terveydentilassa olisi parantamisen varaa. Tällöinkin eettisyys on hyvä yhdistää kokemuksen kautta saatuun tietoon, päätöksentekoon ja käytäntöön eikä pelkästään filosofisiin pohdintoihin. (ETENE 2011, 16.)

Vapaaehtoisuuden taustalla on ihmisen altruistinen mieli, joka on epäitsekkäs ja pyyteetön, asettaen toisen hyvän oman edun edelle. Etiikassa altruismi on egoismin vastakohta. Eettistä arvoa on ainoastaan toiminnalla, joka tavoittelee yleistä etua ja yhteistä hyvää. Moraalisissa valintatilanteissa on etiikan mukaan suositeltavaa tehdä omasta edusta piittaamatta teko, josta seuraa hyvää muille. Vapaaehtoisuus voi kuitenkin kummuta myös altruismin vastakohdasta egoismista. On mahdollista, että ihminen omistaa koko elämänsä muiden auttamiselle, mutta perimmäinen syy on kuitenkin itsekäs. Tekijän saama itsekäs mielihyvä voikin selittää ainakin osan altruismista, jolloin egoistisen toiminnan voi oikeuttaa vetoamalla johonkin epäitsekkäeseen. (Harju 2019, 20.)

3.2 Etiikka sosiaali- ja terveysalalla

Suomessa sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa toimii Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta, ETENE, jonka toiminta pohjautuu potilaslakiin ja lakiin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Toiminnan tarkoituksena on edistää mm. potilaan ja asiakkaan perus- ja itsemääräämisoikeutta, ihmisarvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Edellä mainitut ovat suoraan yhteydessä annettavaan hyvään hoitoon, hoivaan, palveluun ja kohteluun. Eettistä keskustelua tarvitaan lisäksi mm. teknologian eri muotojen enenevästä käytöstä palveluissa. ETENEn tärkeinä vaikuttamiskanavina ovat siltä pyydetty lausunnot ja laajemmat kannanotot, joissa se käsittelee eettisiä kysymyksiä periaatteelliselta kannalta. (ETENE 2020.)

Enää eettiset kysymykset eivät koske ainoastaan fyysistä terveyttä, vaan sen rinnalle ovat nousseet ongelmat, jotka liittyvät mm. elämän hallintaan, tahdonvastaisiin toimiin, hoidon inhimillisyyteen ja riittävyteen sekä asiakkaan ja potilaan kuulemiseen. Kun sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset kohtaavat saman ihmisen, näkevät he usein hänen elämäntilanteensa hieman eri näkökulmasta. Kuitenkin tavoitteena molemmilla on se, miten tarjota hyvä hoito, hoiva ja palvelu oikeudenmukaisesti. Tämän vuoksi etiikan merkitystä tulee tarkastella tekemättä rajaa eri näkökulmien välille. Sosiaali- ja terveydenhuollossa palveluntarjonta, palveluiden järjestäminen ja toimintakulttuuri poikkeavat toisistaan, sillä terveydenhuolto korostaa terveyttä ja sosiaalihuolto taas hyvinvointia ja elämän hallintaa. Terveydenhuollossa

puhutaan yleensä potilaasta, kun tarkoitetaan palvelun käyttäjää ja sosiaalihuollossa puhutaan asiakkaasta. (ETENE 2011, 8.)

Sosiaalialan ammatillinen työ nojautuu vahvasti eettisiin periaatteisiin ja ammattietiikan lähtökohtiin, joita ovat ihmisarvo, ihmisoikeudet ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Näistä esimerkkeinä ovat itsemääräämisoikeus ja osallisuus, yhdenvertaisuus, voimavarojen ja vahvuuksien huomiointi sekä syrjinnän ja epäoikeudenmukaisten toimintatapojen vastustaminen. Eettiset periaatteet muuttuvat käytännön kautta teoiksi. Periaatteet eivät itsessään anna vastauksia ristiriitoihin tai siihen, kuinka erilaisissa tilanteissa tulisi toimia, mutta ne ohjaavat pohtimaan asiakkaan oikeuksia ja työntekijän velvollisuuksia suhteessa toisiinsa. Tämän myötä ammattietiikka on sosiaalialaa koskevia lakeja laajempi käsite, koska se ohjaa ammatillista toimintaa ja siihen liittyviä ratkaisuja. (Talentia 2011, 7.)

Sosiaalialan työssä pyritään ennen kaikkea auttamaan ihmisiä sekä vähentämään puutetta ja kärsimystä. Yhteiskunnallinen vallankäyttö ja politiikka luovat haasteita eettiselle ammattitoiminnalle, jolloin ammattihenkilön tulee pystyä arvioimaan kriittisesti myös oman organisaation toimintaa ja sen lähtökohtia. Sosiaalialalla jatkuvasti muuttavassa toimintaympäristössä eettisyys tarkoittaa ammattieettisestä näkökulmasta kumpuavaa jatkuvaa keskustelua ja pohdintaa, johon osallistuu koko organisaatio ja työyhteisö. Kysymyksiä ovat oikea ja väärä, oikeudenmukaisuus, tarkoituksenmukaisuus ja kohtuus. (Talentia 2011, 7-8.)

Usein eettinen keskustelu johtaa arvojen ja päämäärien perimmäisiin kysymyksiin ja sen selvittämiseen, mitä oikeastaan halutaan. Käytännössä kuitenkin päätöksenteossa vaikuttavat myös ihmisen tunteet asiaan liittyen. Eettisessä pohdinnassa on yleensä läsnä epävarmuus, kiistanalaisuus ja ongelmakeskeisyys, lisänä voimakkaita tunteita ja pelkoa siitä, onko tehtävä valinta lainmukainen, eettisesti oikea ja tavoitteleeko se potilaan tai asiakkaan parasta. Vaihtoehtoja voi olla monia, eikä mikään niistä ole täysin tyydyttävä. Tällaisia tilanteita ei pitäisi pelätä, vaan niitä tulisi käsitellä samoin kuten muitakin ongelmia, etsien vaihtoehtoja ja tuoden esille mm. syitä ja seurauksia, etuja ja haittoja sekä uhkia ja mahdollisuuksia. (ETENE 2011, 10-11.)

Eettinen keskustelu voi tuntua turhauttavalta ja hyödyttömältä, mutta kuitenkin vaikene-malla ei epäselvyydeltä tai erimielisyydeltä pääse eroon. Ainoastaan keskustelun avulla on mahdollista löytää yhteisesti hyväksytyt linjaukset ensinnäkin siitä, mikä on oikein ja tavoiteltavaa, ja toiseksi mitkä ovat eettisesti hyväksyttävät keinot, joilla tulos saavutetaan. Eettiset arvioinnit sisältävät myös arvostuksia, jonka vuoksi ne saatetaan kokea henkilökohtaisiksi mielipidekysymyksiksi. Se ei kuitenkaan ole totuus, vaan valinnoissa tulee pyrkiä johdonmukaisuuteen, joka perustuu perusarvoihin. (ETENE 2011, 11.)

Aristoteles korosti yksilön kasvua ja kehitystä lähtökohtana muutokselle. Sosiaali- ja terveydenhuoltoon sovellettuna ajattelutapa korostaa kapean ammatillisen osaamisen ohella sitä,

että ymmärtää potilaan ja asiakkaan elämäntilannetta sekä voi tukea sen hallinnassa. (ETENE 2011, 13.) Seurausetiikkaan pohjustaen sosiaali- ja terveydenhuollossa varsinaisia tavoitteita eivät ole hoito, hoiva ja palvelu, vaan tavoitteena on väestön terveyden ja elämänhallinnan paraneminen. Seurausetiikkaan kuuluva hyödyn maksimoimisen periaate ei tarkoita vain taloudellisen hyödyn maksimoimista vaan velvoitetta tuottaa kaikenlaista inhimillistä ja terveydellistä hyvää. (ETENE 2011, 27-28.)

Immanuel Kant katsoi asioita tuomarin näkökulmasta, jolloin halutaan normi, joka johtaa oikeudenmukaiseen toimintaan. Se, että teko pitää olla sovellettavissa muihinkin, ohjaa edelleen ajattelua asiakkaiden ja potilaiden oikeudenmukaisesta käsittelystä. Toimintojen eriytyessä tarvitaan normeja kokonaisuuden hallitsemiseksi, mistä hyvinä esimerkkeinä ovat hoito-ohjelmat. (ETENE 2011, 13-14.) Käytännön toimintaa on siis hyvä perustaa velvollisuusetiikalle, jonka mukaisesti hyvän hoidon ja palvelun eettisiä periaatteita ei saa sivuuttaa taloudellisen hyödyn nimissä. Vähäosaisimpien kansalaisten asema on huomioitava ja terveys- ja hyvinvointieroja on kavennettava. Ihmisen mahdollisuuksia tehdä valintoja, jotka sopivat omaan elämäntilanteeseensa, on parannettava. (ETENE 2011, 28.)

Eettinen pohdinta ei ole ainoastaan ammattilaisten asia, vaan asiakkaiden ja potilaiden näkemyksille on myös annettava arvoa, jolloin luodaan yhteistä ymmärrystä siitä, mikä on oikein ja oikeudenmukaista. Hyvä palvelu ja hoito perustuvat vastavuoroisuuteen, ja eettisten periaatteiden mukaan molemmilla osapuolilla on oikeuksia ja velvollisuuksia. Erityisen tärkeää eettisessä arvioinnissa on ottaa huomioon ja suojella herkästi haavoittuvien ihmisten hyvää. Kriteerinä hyvälle toiminnalle voi pitää sitä, että tekee vain sellaisia tekoja, jotka voi hyväksyä myös jonkun muun tekemänä ja että kohtelee kanssaihmissä tavalla, jonka voi hyväksyä omien läheisten kohteluna. Loppujen lopuksi on kysymys aina ihmisestä. (ETENE 2011, 32.)

3.3 Vapaaehtoistyö ja etiikka

Vapaaehtoisten toiminta ja ammatillinen työ ovat eettisesti tarkasteltuna lähellä toisiaan, sillä molemmissa korostuvat asiakkaan etu ja vuorovaikutuksen merkitys. Kuitenkin vapaaehtoistyöllä on omia erityispiirteitään, jotka tulee ottaa huomioon. (ETENE 2014, 2.) Vapaaehtoistyötä tehdään aina sen kohteen ehdoilla, jonka vuoksi toiminnasta ei saa aiheutua vahinkoa. Eettisten periaatteiden, hyvän tekemisen ja vahingon välttämisen, tulee ohjata vapaaehtoistoimintaa ja sen suunnittelua. Laaja kiinnostus vapaaehtoistoimintaan osoittaa sen arvostuksen. Jo sen takia on tärkeää, ettei siihen liittyisi haitallisia piirteitä. Ajoittain on tunnettu huolta ammatillisen työn ja vapaaehtoistyön rajan epäselvyydestä. On myös epäilty, että talouden kiristyessä ammatillista työtä korvataan vapaaehtoistyöllä tinkimällä samalla osaamisen tasosta. Tällainen ei ole eettisten periaatteiden mukaista, eikä vapaaehtoistoiminnan tarkoitus pysy silloin selkeänä. (ETENE 2014, 7.)

Epäilyt vapaaehtoistyötä kohtaan voivat olla väärinymmärryksiä tai sitä, ettei olla halukkaita ottamaan käyttöön sellaisia toimintatapoja, joissa ammatillinen työ ja vapaaehtoinen toiminta täydentävät toisiaan. Kun vapaaehtoistyötä ja ammatillista työtä sovitetaan toisiinsa, ei muutos tapahdu koskaan ilman opettelua ja aikaa, jota ammatillaisen työpäivästä ei välttämättä ole helppo löytää. On pidettävä mielessä, että parhaimmillaan vapaaehtoisen osallistuminen voi helpottaa ja nopeuttaa ammatillaisen työtä. Vapaaehtoistoiminta painottuu ensisijaisesti helposti hoidettaviin tilanteisiin, ongelmiin ja henkilöihin, mutta vapaaehtoiset ovat mukana myös sekä henkisesti että fyysisesti kuormittavissa tehtävissä. Vapaaehtoistoiminnan ei kuitenkaan ole tarkoitus olla yhtä kattavaa kuin ammatillisen työn. (ETENE 2014, 8.)

Kun vapaaehtoista koulutetaan, opiskellaan myös asioita, joita sisältyy ammatilliseen opiskeluun. Toiminnalla on sitä paremmat tulokset, mitä paremmin vapaaehtoiset ja ammattilaiset ymmärtävät toistensa käsitteet ja kielen. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöille kuuluvia lakisääteisiä viranomaistehtäviä ei kuitenkaan koskaan voida siirtää muille. Vapaaehtoistoimintaa ei rajata samanlaisilla säännöillä ja tavoilla kuin julkisia ja yksityisiä palveluja, eikä siihen kohdistu samanlaisia odotuksia kuin ammatilliseen toimintaan. Toiminta on tällöin kokonaisvaltaisempaa ja on mahdollista toimia tapauskohtaisesti, toimintatapoja tarvittaessa muuttaen, sekä kohdata ihminen aidosti, kuulla ja kuunnella. Vapaaehtoistoiminnasta hyötyvät erityisesti sellaiset ryhmät, joiden auttamiseksi ammattilaiset eivät ole löytäneet tuloksellisia keinoja. Joka tapauksessa toiminnan avulla ongelmien seurauksia voidaan lievittää, vaikei välttämättä poistaa. (ETENE 2014, 6.)

Vapaaehtoistyön ja ammatillaisen tekemän työn välillä isoimpana käytännön erona on palkkio, sillä vapaaehtoistoiminnan tekijälle ei makseta palkkaa. Samalla vapaaehtoisen oikeudet moniin työpaikan välillisiin etuihin puuttuvat, tai ne ovat vähäisiä. Vapaaehtoinen saa palkkionsa työstä itsessään, joka voi olla esimerkiksi harrastuksenomaista, jolloin se ei hallitse liikaa elämää. Vapaaehtoistyö ei sido tekijäänsä samalla tavalla kuin palkkatyö, ja sen tekijä voi muokata toimintaa elämäntilanteeseensa sopivaksi ja halutessaan lopettaa vapaaehtoisena toimimisen. Jotta voidaan turvata jatkuvuus, tulee vapaaehtoistyössäkin olla omat sääntönsä, eikä asiakasta saa jättää ilman tarvittavaa apua. Sekä vapaaehtoisessa että ammatillisessa auttamisessa ensisijaisina tavoitteina ovat asiakkaan etu ja ihmisarvon kunnioittaminen. Salassapitovelvollisuus koskee sosiaali- ja terveystoimessa myös vapaaehtoistyötä. (ETENE 2014, 7.)

3.4 Kestävän kehityksen näkökulma

Suomen kestävän kehityksen toimikunnan määritelmän mukaan kestävä kehitys on ”maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet”. Määritelmän mukaisesti päätöksenteossa ja toiminnassa tulisi ottaa tasavertaisesti huomioon ympäristö, ihminen ja talous. Kestävä kehitys voidaan jaotella kolmeen osaluueeseen, joita ovat ekologinen kestävyys, taloudellinen kestävyys sekä sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys. Ensimmäisen kerran kestävä kehitystä käsiteltiin YK:n komissiossa vuonna 1987, josta politiikka on kehittynyt ja muotoutunut vähitellen monipuoliseksi kokonaisuudeksi. (Kestavakehitys.fi 2020.)

Ekologinen kestävyys muodostaa perusehdon kestäväälle kehitykselle, jolloin pyritään säilyttämään biologista monimuotoisuutta ja ekosysteemien toimivuutta, sekä samalla sopeuttamaan ihmisen taloudellista ja aineellista toimintaa luonnon kestävyyskykyyn pitkällä aikavälillä. Ekologisen kestävyuden kohdalla sekä kansallinen että kansainvälinen yhteistyö on välttämätöntä. Keskeistä on noudattaa varovaisuusperiaatetta, jossa sellaisia toimia, jotka estävät ympäristön tilan heikkenemistä ei tule lykätä tieteellisen näytön puuttumisen takia. Yhteiskunnan keskeiset toiminnot edellyttävät kestävää taloutta, jolla tarkoitetaan niin sisällöltään kuin laadultaan tasapainoista kasvua, joka ei pohjaudu velkaantumiseen tai varantojen hävittämiseen pitkällä aikavälillä. (Kestavakehitys.fi 2020.)

Kestävä talous on perustana sosiaaliselle kestävyydelle, kuten kohtaamaan väestön ikääntymisen vuoksi kasvavia sosiaaliturva- ja terveystenonja. Sosiaalista kestävyyttä vaalivat mekanismit taas auttavat lievittämään sellaisia vaikeuksia, joita voi syntyä muuttuvassa maailmantaloudessa. Sosiaalisessa ja kulttuurisessa kestävyudessa tarkoituksena on taata hyvinvoinnin edellytysten siirtyminen sukupolvelta toiselle. Maailmanlaajuisia haasteita tällä hetkellä ovat väestönkasvu, köyhyys, ruoka- ja terveydenhuolto, sukupuolten välinen tasa-arvo sekä koulutuksen järjestäminen, joista kaikki vaikuttavat merkittävästi myös ekologiseen ja taloudelliseen kestävyyskykyyn. Yksittäiset valtiot sekä kansainväliset yhteisöt joutuvat ponnistelemaan, jotta haasteisiin kyetään vastaamaan. (Kestavakehitys.fi 2020.)

Vuonna 2015 järjestetyssä huippukokouksessa YK:n jäsenmaat sopivat kestävä kehityksen tavoitteista (Sustainable Development Goals) ja toimintaohjelmasta, joiden on tarkoitus ohjata maailman kehitystoimia vuoteen 2030 asti. Kestävä kehityksen tavoiteohjelmalla (Agenda2030) tähdätään äärimmäisen köyhyyden poistamiseen sekä kestävään kehitykseen, jossa otetaan ympäristö, talous ja ihminen tasavertaisesti huomioon. Tavoitteet ovat universaaleja ja ne sitovat niin köyhiä kuin rikkaitakin maita, ja ohjelman kantavana periaatteena on, ettei ketään jätetä kehityksessä jälkeen. (Suomen YK-liitto 2020.)

Kaiken kaikkiaan tavoitteita on yhteensä 17 ja niillä jokaisella vielä kymmenkunta alatavoitetta. Globaali kehitys halutaan kääntää uralle, jossa ihmisten hyvinvointi ja ihmisoikeudet, taloudellinen vauraus ja yhteiskuntien vakaus turvataan sellaisella tavalla, joka on myös ympäristön kannalta kestävä. Päämääränä on poistaa maailmasta äärimmäinen köyhyys sen kaikissa muodoissaan. Jokainen kestävä kehityksen tavoite on tärkeä ja linkittyy tiiviisti muiden kanssa, jolloin mitään niistä ei tavoitella toisen kustannuksella. Jotta kestävä kehityksen tavoitteet voisivat toteutua, tarvitaan siihen niin valtioita, päättäjiä kuin kansalaisiakin. (Suomen YK-liitto 2020.)

Kestävä kehityksen näkökulmaa voi vapaaehtoistyön saralla tarkastella esimerkiksi siten, kuinka eri tavoitteet toteutuvat kyseessä olevan toiminnan kohdalla ja sen seurauksena. Toimijat ja järjestöt voivat peilata projektiaan tai toimintaansa kestävä kehityksen tavoitteisiin ympäristö, talous ja ihminen huomioiden. Kestävä kehityksen osa-alueet osoittavat samalla mahdollisia kehityskohteita. Kansainvälisen vapaaehtoistyön kohdalla toiminnan tulisi olla kestävää niin ruohonjuuritasolla kohdemaassa kuin globaalissakin mittakaavassa.

4 Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry (KVT)

4.1 Toiminta ennen ja nyt

Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry on Suomessa pitkän historian omaava kansalaisjärjestö, jonka kautta voi lähteä vapaaehtoistyöhön ulkomaille tai tehdä vapaaehtoistyötä Suomessa. KVT tarjoaa mahdollisuuksia vapaaehtoistyöhön myös turvapaikanhakijoille ja maahanmuuttajille. Ydintoimintaa ovat pitkäaikaisten vapaaehtoistyöjaksojen (1-12 kk) sekä kestoltaan lyhyempien vapaaehtoistyöleirien (1,5-3 vk) järjestäminen. KVT on toimintansa aikana välittänyt tuhansia ihmisiä vapaaehtoisleireille eri puolille maailmaa. Pitkäaikaisvapaaehtoisia lähtee KVT:n kautta maailmalle keskimäärin noin 30 henkilöä vuodessa. Suosituimpia kohteita ovat Uganda, Tansania, Thaimaa, Sri Lanka, Indonesia sekä Peru. (Vapaaehtoistyöhön lähtijän opas 2019, 4.) Perusrahoitus KVT:n toimintaan tulee Opetus- ja kulttuuriministeriöltä, sillä KVT on valtakunnallinen nuorisotyötä tekevä järjestö. Vapaaehtoistyöhön voivat kuitenkin osallistua ikään katsomatta kaikki täysi-ikäiset. Erillisiin hankkeisiin järjestö voi saada tukea mm. Erasmus+-ohjelmasta, Ulkoasianministeriöltä tai eri säätiöiltä. (Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry 2020c.)

Vapaaehtoisleirit saapuivat Suomeen, kun toisen maailmansodan tuhoja, kuten siltoja, maanteitä, rakennuksia ja rautateitä, alettiin kveekareiden johdolla korjaamaan. Ensimmäisten Lappiin keskittyneiden työleirien jälkeen perustettiin vuonna 1947 Kansainvälinen vapaaehtoinen työleirijärjestö. Alussa kveekarit olivat suuressa roolissa järjestölle antamansa materiaallisen ja rahallisen tuen vuoksi. Vuosikymmenten aikana toiminta vakiintui, lisääntyi ja muutti

muotoaan, järjestettiin mm. kesäleirejä lapsille ja vammaisille. 1980-luvulla alkoi kehitysmaatoiminta, jolloin myös pitkäaikaisvapaaehtoisten vaihto yleistyi. 1990-luvun alussa järjestö sai nykyisen nimensä, ja samalla vuosikymmenellä voitiin nähdä niin laman vaikutukset yhteiskuntaan kuin muunlaisten matkustustapojen lisääntymisen ulkomaille. (Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry 2020d.)

KVT on ollut vuodesta 1981 lähtien kansainvälisen rauhanliikkeen Service Civil Internationalin jäsenjärjestö. SCI:n verkosto muodostuu yli 80 kumppanijärjestöstä ympäri maailmaa, sekä 42 jäsenjärjestöstä, joilla on toiminnassa ylin päättävä valta. Kaikki verkostossa olevat jakavat samat arvot ja toimintatavat, ja kumppanijärjestöt ovat yhteydessä toisiinsa erityisesti vapaaehtoisjaksojen aikana sekä palautetta jakaessa. Verkostossa ja kattojärjestössä toimivat alueelliset työryhmät, jotka muodostuvat vapaaehtoisista sekä eri järjestöjen työntekijöistä. Työryhmien tehtävänä on erityisesti arvioida tietyn alueen projektit vuosittain, antaa palautetta, sekä olla tukena kattojärjestön puolesta niin lähettävälle kuin vastaanottavalle järjestölle. (Lamponen 2020.)

Oleellista KVT:n toiminnassa on ymmärtää, että KVT:llä itsellään ei ole omia vapaaehtoistyön projekteja eri maissa, vaan se on osana tuota isoa kansainvälistä järjestöverkosta, jonka kautta on pääsy eri maissa oleviin projekteihin ruohonjuuritasolla. KVT:n haluaa toiminnallaan edistää yhteisymmärrystä sekä aktiivista kansalaisuutta. Yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen kannustamalla päästään sen äärelle, että jokainen voi itse vaikuttaa asioihin. Rauhantyön ei välttämättä tarvitse olla vaikuttamistyötä, vaan myös pienten tekojen kautta voi syntyä jotakin suurempaa. Tämän vuoksi yhteisymmärryksen lisääminen on kantavana voimana KVT:n toiminnassa. (Lamponen 2020.)

4.2 Arvot, vastuullisuus ja eettisyys

KVT on määritellyt toimintansa perustaksi 4 arvoa, jotka ovat: rauha, yhdessä tekeminen, yhdenvertaisuus ja aktiivinen kansalaisuus (Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry 2020a). Näistä tärkeimpänä näyttäytyy rauha, niin päämääränä kuin metodina. Yhdessä toimien syntyy erilisten ihmisten kohtaamista ja vuoropuhelua yksilöiden välille, mikä synnyttää rauhaa, eli käytännössä yhteisymmärrystä ja ystävyyttä. KVT:n näkemyksessä rauha lähtee nimenomaan ihmisistä ja on ihmisten välistä ymmärtämistä. (Lamponen 2020.) Yhdessä tekemisen kautta ihmiset voivat sopia asioita, oppia toisiltaan sekä jakaa vastuuta. Yhdenvertaisuus näkyy toiminnassa korostamalla tasavertaisia osallistumismahdollisuuksia ja kunnioittamalla jokaisen erityisyyttä. KVT kannustaa toiminnallaan aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi sekä näkemään vapaaehtoistyön elämäntapana. (Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry 2020a.)

KVT:n toiminnassa vastuullisuus näyttäytyy isossa roolissa toiminnan pohjalla jo siltäkin osin, että kyseessä on kansalaisjärjestö, joka ei toiminnallaan tavoittele taloudellista voittoa. Halutaan, että toiminta on kestäväällä pohjalla niin Suomessa kuin maailmalla. Eettisyys

toiminnassa lähtee siitä, että vapaaehtoisprojektit ovat jo olemassa, ja ne ovat paikallisten yhteisöjen ja paikallisten järjestöjen projekteja, eivätkä KVT:n omia. Laajan verkoston ja useissa eri maissa olevien kumppanijärjestöjen kautta voidaan toimia vaikuttavasti ruohonjuuritasolla, jolloin projektit ovat lähteneet liikkeelle paikallisten tarpeista ja lähtökohdista, eivätkä kattojärjestön määräyksestä. Pitkät perinteet luovat paljon kokemusta ja asiantunteudesta, toimintaa seurataan ja kehitetään jatkuvasti mm. vuosittaisten arviointien avulla. Toiminta on vuosikymmenten aikana muuttunut, mutta sen perusperiaatteet ja taustalla oleva aate ovat pysyneet samana. (Lamponen 2020.)

KVT pyrkii toiminnassaan olemaan läpinäkyvä, kertomalla esimerkiksi mihin vapaaehtoisten maksuja käytetään, mutta toisaalta myös kertomalla vapaaehtoistyöstä realistisesti, puhumalla myös huonoista puolista sekä siitä, millaisia haasteita saattaa nousta esille. Ei siis yritetä antaa kuvaa, että vapaaehtoistyöjakso tulee olemaan paras kokemus elämässä, ja pelkästään positiivista tai helppoa. KVT:lle on todella tärkeää, että kaikki vapaaehtoiset valmennetaan, jolloin vapaaehtoiisiin samalla tutustutaan, ja päinvastoin. Halutaan, että vapaaehtoiset ymmärtävät mikä ajatus työn taustalla on, millä tavalla KVT toimii. Lisäksi pyritään saamaan vapaaehtoisia ajattelemaan ja ymmärtämään oman toimintansa seuraukset. (Lamponen 2020.)

KVT:n toimintaa Suomessa ohjaavat laatukriteerit, jotka ovat määritelty yhdessä Kansainvälisen Vapaaehtoistyön KaVa-verkostossa, jonka muina jäseninä ovat Allianssin nuorisovaihto sekä Maailmanvaihto ry - ICYE Finland. Verkoston yhteisinä tavoitteina ovat kulttuurien välinen oppiminen, globaalin vastuun ja aktiivisen kansalaisuuden edistäminen sekä vapaaehtoisuustoiminnan tunnettuuden lisääminen. Yleiset laatukriteerit muodostuvat toiminnan merkityksestä, vapaaehtoistyön organisoinnista sekä seurannasta ja arvioinnista. Vapaaehtoistyön organisoinnissa korostuu realistinen tiedotus, haku- ja valintaprosessi, laadukas valmennus sekä annettava tuki niin kohdemaassa kuin paluuprosessissa. Aktiivisen seurannan ja arviointimenetelmien kautta vapaaehtoisohjelmia voidaan kehittää. (Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry 2020b.)

Haastattelussa, joka on ensimmäinen tapaaminen, kartoitetaan vapaaehtoisen motivaatiota, ja annetaan vapaaehtoiselle tietoa kohdemaasta ja projektista, johon hän on hakemassa. Kaikki pitkäaikaisvapaaehtoiset valmennetaan, ja jokaiselle annetaan yhteyshenkilö, joka on yleensä se henkilö, joka on toiminut haastattelijana. Pyritään siihen, että haastattelija-yhteyshenkilö on ollut samassa maassa, jopa samassa projektissa, jolloin hän osaa parhaiten vastata mahdollisiin askarruttaviin kysymyksiin. Jakson aikana yhteyshenkilö on yhteydessä vapaaehtoiseen ja kyselee kuulumisia. Tällöin voidaan puuttua haastaviin tilanteisiin ja antaa tukea. Jakson jälkeen vapaaehtoisilta pyydetään palautetta projektin toteutuksesta, ja tarjotaan mahdollisuus purkukeskusteluun. (Lamponen 2020.)

KVT:n toiminnassa huomioidaan myös erityistä sensitiivisyyttä vaativat projektit. Esimerkkinä tästä on SCI:llä hyvin vahvasti KVT:n vetämä projekti vapaaehtoistyöstä orpokodissa. Siihen sisältyy tietoa siitä, millaisia asioita tulee ottaa huomioon, kun tehdään vapaaehtoistyötä erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten kanssa. Tätä varten on määritelty oma prosessinsa, johon kuuluvat erilliset haastattelut ja valmennukset, ja vapaaehtoisilta edellytetään lisäksi tietynlaista kokemusta. (Lamponen 2020.)

Haasteita kansainväliselle vapaaehtoistyölle aiheuttavat valta-asetelmat ja puutteet tasavertaisuudessa. Vapaaehtoistyö on edelleen vahvasti pohjois-etelä-vaihtoa, eli hyvin yksipuolista. Tavoitteeseen pääsemiseksi myös etelästä tulisi päästä pohjoiseen tekemään vapaaehtoistyötä. Tarkoituksena ja pyrkimyksenä on, että projektit ovat käynnissä kohdemaissa koko ajan, myös ilman vapaaehtoisten antamaa panosta. Toiminnassa kantavana ajatuksena on paikallisten osallisuus, jolloin he ovat varsinaisia toimijoita ja täältä tullaan mukaan olemassa olevaan tekemiseen. Jotta toiminta olisi vaikuttavaa ja todella lisäisi yhteisymmärrystä, tulisivat kaikki siihen osallistuvat ihmiset jollakin tavalla valmentaa, että osattaisiin käsitellä omia näkökulmia ja tunteita sekä ymmärrettäisiin oma toiminta ja sen vaikutukset. Edellä mainittujen asioiden toteutumisesta kohdemaissa voi olla kuitenkin todella vaikea varmistua.

Järjestökentän hyvin rajallisen rahoituksen vuoksi ei kohdeprojekteja voida käydä monitoroimassa, eikä se ole KVT:n tai kattojärjestön toimintatavan mukaista. Toimintaan ei kuulu, että mikään ryhmä tai henkilö lähtisi arvioimaan projekteja. Verkoston jäseniin luotetaan siinä, että jakamalla samat arvot, järjestetään projektinkin niiden perusteella. Tämän takia kuitenkin korostuu vapaaehtoisilta saatu palaute, jonka avulla toimintaa voidaan kehittää eteenpäin arvojen ja vastuullisuuden mukaisesti. (Lamponen 2020.)

4.3 Tulevaisuuden vapaaehtoistyö

Vapaaehtoistyön kenttä on muuttunut, kun mukaan on tullut paljon kaupallisia toimijoita. He voivat toki toimia hyvin vastuullisesti, mutta joukossa on varmasti myös sellaisia, jotka yrittävät saada voittoa keinolla millä hyvänsä. Tällaisista toimijoista, ja mm. heidän perustamistaan valeorpokodeista on kerrottu medioissa. Kaupalliset toimijat muodostavat uhan KVT:n kaltaiselle vapaaehtoistyölle, sillä erottautuminen on haastavaa järjestökentällä, missä ei liiku samalla tavalla rahaa, jota voitaisiin käyttää vaikkapa markkinointiin. Kansainvälinen liikkuvuus on maailmassa jatkuvasti lisääntynyt, ja samalla globaalista etelästä päästään enemmän liikkumaan muualle. Tämä taas muodostaa mahdollisuuden sille, että tulevaisuudessa olisi enemmän tasavertaista vapaaehtoistyötä, jolloin myös etelästä päästään vaihtoon pohjoiseen. Toistaiseksi vaihto on vielä ollut hyvin yksipuolista, missä se suuntautuu suureksi osin pohjoisesta globaaliin etelään. (Lamponen 2020.)

Ilmastonmuutos ja ilmastonäkökulmat aiheuttavat pohdintaa kansainvälisen vapaaehtoistyön kentällä, jossa toiminta perustuu nimenomaan kansainväliselle liikkuvuudelle. Onko

tulevaisuudessa enää eettistä ja vastuullista lentää lentokoneella pitkiä matkoja? Toisaalta osa voi olla sitä mieltä, että on parempi vaihtoehto lähteä pidemmäksi ajaksi vapaaehtoistyöhön, kuin mennä kahden viikon leirille. Nimenomaan leiritoiminta on kuitenkin ollut SCI:n ydintoimintaa jo sata vuotta, joten siihen peilaten vapaaehtoistyön muoto varmasti muuttuu tämänhetkisestä aika paljon. Voidaan järjestää projekteja, joihin pääsee matkustamaan maaitse, sekä edistää Suomen sisällä tehtävää vapaaehtoistyötä. KVT:n koko ideologia perustuu siihen, että tehdään työtä yhdessä ja rinnakkain yhteisen päämäärän eteen, jossa samalla syntyy dialogia ja yhteistä ymmärrystä. Tätä ajatusta voi olla haastavaa toteuttaa esimerkiksi virtuaalisesti, mutta kuitenkin verkostossa työskennellään sen eteen, että löydettäisiin erilaisia vaihtoehtoisia tapoja solidaarisuuden ja dialogin rakentamiselle muuttuvassa maailmassa. (Lamponen 2020.)

Tutkimuksen toteutuksen aikana globaali koronapandemia on aiheuttanut poikkeustilan käyttöönoton Suomessa, sekä globaalin liikkumisen suoranaisen pysähtymisen ja maiden rajojen osittaisen sulkemisen. Tässä poikkeuksellisessa tilanteessa KVT ei voi edistää liikkuvuutta, ja koko toiminnan jäädytys kestää aluksi huhtikuun 2020 loppuun saakka, aiheuttaen myös sen, että vapaaehtoistyön vaihtopaikat ovat laitettu kiinni. SCI:n ja samalla KVT:n toiminnassa tämänhetkinen tilanne osoittaa nimenomaan sen vastuullisuuden, eikä KVT voi toimia omien arvojen vastaisesti, vaikka lähes kaikki heidän toimintaedellytyksensä ovat poistuneet. Tällä hetkellä on jo nähtävissä ihmisten asenteissa myös negatiivisia muutoksia, jolloin syytetään toisia siitä, kuka on taudin tuonut mukanaan ja levittää eteenpäin. Koko KVT:n tekemä työ suvaitsevaisuuden ja yhteisymmärryksen saralla ottaa valitettavia askeleita taaksepäin tällä hetkellä. (Lamponen 2020.) On mahdotonta ennustaa mitä kansainväliselle liikkuvuudelle tulee tapahtumaan koronapandemian laantuessa.

Asiaa voi pohtia paljon, mutta kenelläkään ei ole vastauksia siihen, kuinka tämänhetkinen tilanne kehittyy eteenpäin. KVT:n näkökulmasta on pelko siitä, mitä tapahtuu järjestöille, joiden toimintaa pyritetään vapaaehtoisten rahojen avulla. Katoaako tilanteen seurauksena paljon jäsenjärjestöjä, tai joudutaanko etsimään hyvin erilaisia tapoja tehdä vapaaehtoistyötä? Mahdollisuutena voi kuitenkin näyttäytyä se, kun rajoja aletaan avata uudestaan, saattaa olla yhä suurempi tarve vastuullisille toimijoille kansainvälisen vapaaehtoistyön kentällä. Mikäli kaikki ihmiset tarkastelevat omaa liikkumistaan vähän kriittisemmin, niin mietitään yhä tarkemmin, minkä tahon kautta lähdetään vapaaehtoistyötä toteuttamaan. Suuria mullistuksia saattaa tulla jo vuoden 2020 aikana. Se on varmaa, että vanhaan ei enää ole paluuta, eikä tilanne tule olemaan kuin ennen. Nähtäväksi jää, uskaltavatko ja haluavatko ihmiset pandemian jälkeen vielä matkustaa kuten aiemmin. (Lamponen 2020.)

5 Tutkimuksen toteutus

5.1 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä

Tutkimus on toteutettu laadullisena ja aineistonkeruumenetelmäksi on valittu teemahaastattelu, jossa vapaaehtoisia haastatellaan kasvotusten ryhmässä, ja samalla keskustelua ohjataan tiettyjen kysymysten ja teemojen pohjalta sekä niiden avulla. Teemahaastattelua kutsutaan puolistrukturoiduksi haastatteluksi, jossa kaikki haastateltavat ovat kokeneet tietynlaisen tilanteen, ja tutkija on alustavasti selvittänyt tutkittavan ilmiön oletettavasti tärkeitä osia ja kokonaisuutta. Tuon analyysin perusteella muodostetaan haastattelurunko, jonka avulla haastattelu suunnataan tutkittavien henkilöiden subjektiivisiin kokemuksiin tilanteista, jotka on tutkijan suunnalta analysoitu ennakkoon. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47.)

Teemahaastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa, joka osaltaan vapauttaa tutkimuksen haastattelijan näkökulmasta ja nostaa tutkittavien äänen kuuluviin. Menetelmää kutsutaan puolistrukturoiduksi siksi, että haastattelun aihepiirit ja teema-alueet ovat kaikille samat, mutta haastattelussa ei kuitenkaan ole tarkkaa kysymysten muotoa ja järjestystä kuten lomakehaastattelussa. Keskeisinä ovat ihmisten tulkinnat asioista sekä huomio siitä, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa toisten kanssa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.)

Ryhmähaastattelu on keskustelu, jonka tavoite on suhteellisen vapaamuotoinen. Osanottajat tuottavat monipuolista tietoa tutkittavasta ilmiöstä, ja kommentoivat asioita spontaanistikin. Haastattelija puhuu haastateltaville samanaikaisesti, ja suuntaa kysymyksiä myös yksittäisille jäsenille ryhmässä. Haastattelijan tehtävänä on erityisesti aikaansaada ja helpottaa keskustelua. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 61.) Teemahaastatteluun, ja erityisesti ryhmässä toteutettavaan haastatteluun on päädytty etiikan pohtivan luonteen vuoksi, jolloin keskustelu on luonnollinen valinta. Valitun aiheen kohdalla esimerkiksi tarkasti määritellyssä lomaketutkimuksessa jäisi paljon tietoa näkymättä, kun taas teemahaastattelussa osallistujat voivat keskustelun kautta tuoda mielipiteitään ja ajatuksiaan esille selvästi syvemmällä tasolla.

Kansainvälisen vapaaehtoistyö ry:n jäsenrekisterin kautta on mahdollista tavoittaa suomalaisia vapaaehtoisia, jotka ovat tehneet kansainvälistä vapaaehtoistyötä viime vuosina. Tutkimusta olisi ollut mahdollista laajentaa kansainvälisen verkoston kautta myös muille kuin suomalaisille vapaaehtoisille. Kuitenkin tutkimusta on rajattu niin, että se koskee pelkästään suomalaisia vapaaehtoisia, jolloin teemahaastattelu on voitu toteuttaa suomen kielellä, ja lisäksi näkökulma pysyy tarpeeksi kapeana ja selkeänä. Tutkimuksessa voidaan tällöin tarkastella myös vapaaehtoistyötä Suomessa. Kun kielenä on suomi, joka on sekä tutkijan että osallistujien äidinkieli, voi asioista kertoa luontevammin, kuin esimerkiksi käyttämällä englantia. Osallistujat voivat kuvailla asioita helpommin, ja myös aineiston analysointia voi tehdä syvemmin, huomaten kielellisiä nyansseja. Teemahaastattelun kohdalla haastattelijan on

kuitenkin erityisen tarkasti huomioitava eri kommunikointityylit ja ilmaukset, vaikka kaikki puhuisivatkin samaa kieltä (Hirsjärvi & Hurme 2001, 53).

Voidaan sanoa, että haastattelijan tutkimuksen kohteena on haastateltavan puheen sisältö (Hirsjärvi & Hurme 2001, 52). On huomioitava, että tutkija ei kysymysten avulla johdattele mihinkään tiettyyn suuntaan, oleta mitään, tai tuo esille omia mielipiteitään, mitkä voisivat vääristää tuloksia. Tutkimusta aloittaessa haastavinta tuntui olevan se, kuinka eettisyyttä tutkitaan, ja minkälaisen kysymysten avulla. Ymmärtävätkö kaikki teemahaastatteluihin osallistujat mitä tarkoittaa eettisyys? Tuleeko eettisyyden termiä mahdollisesta avata, jotta se ymmärretään varmasti? Mikäli haastattelun aikana keskustelua ei synny, on mahdollista kertoa haastattelun aikana esimerkkejä liittyen etiikkaan.

Teemahaastattelussa on erittäin tärkeää, että haastattelija on perehtynyt haastattelurunkoon, koska tarkoituksena on, että teema-alue hallittaisiin myös ilman paperia. Teema-alueet tulevat haastattelussa esiin siinä järjestyksessä, mikä kulloisessakin tilanteessa tuntuu luontevalta. Haastattelijan on johdateltava keskustelua eri tilanteisiin sopiviin teemoihin, esimerkiksi kun haastateltava aloittaa oma-aloitteisesti keskustelun tiettyyn teemaan liittyen. Haastattelijalta tarvitaan siis joustavuutta sekä tilannetajua. Joustavuutta tarvitaan myös kysymysten muotoilussa, jolloin kysymykseen tulee sisältyä sen oikea merkitys riippumatta sanallisen ilmaisun tavasta. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 71, 104.)

Tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut kulkevat käsi kädessä, ja uskottavuus perustuu tutkijan noudattamaan hyvään tieteelliseen käytäntöön (Tuomi & Sarajärvi 2004, 129). Eettisten kysymysten eteen joudutaan ihmistieteissä tutkimuksen joka vaiheessa, erityisesti kun tutkittaviin ollaan suoraan kontaktissa haastattelun kautta. Tärkeimpinä eettisinä periaatteina ovat yleensä informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 19-20.) Haastatteluaineiston laatuun sisältyvät hyvä haastattelurunko, haastattelutallenteiden selkeys, litteroinnin tarkkuus ja jäsennelty luokitelu, jotka kertovat samalla aineiston luotettavuudesta. Tutkimuksen toteutuksessa pyritään ottamaan huomioon myös validius ja reliabelius. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 184-185.)

5.2 Aineiston keruu

Kansainvälisen vapaaehtoistyö ry:n hallituksen puheenjohtajaan on oltu yhteydessä helmikuussa, jolloin hänelle kerrottiin tutkimustoiveista ja siitä, että heidän toimintansa kautta kansainvälisessä vapaaehtoistyössä olleita haluttaisiin haastatella. Tämän jälkeen alkoi tarkemman suunnitelman ja toteutustavan suunnittelu, jonka myötä maaliskuussa lähetettiin KVT:n jäsenrekisterin vapaaehtoisille kutsukirje teemahaastatteluun (Liite 1). Kirjeessä mainittiin avoimesti tutkijan oma vapaaehtoistyökokemus madaltamaan kynnystä osallistua tutkimukseen ja tekemään haastattelijasta lähestyttävämmän. Kirjeen avulla haluttiin kerätä mukaan vapaaehtoisia ja aktiivisia osallistujia, jotka samalla olisivat kiinnostuneita ja

motivoituneita keskustelemaan eettisyydestä. Infokirje lähetettiin KVT:n jäsenrekisterin kautta kolmen edellisen vuoden pitkäaikaisvapaaehtoisille sekä lisäksi KVT:n pitkäaikaisvapaaehtoisten työryhmässä mukana oleville vapaaehtoisille. Tämän jälkeen jäätiin odottamaan yhteydenottoja halukkailta osallistujilta.

Teemoja haastattelulle pohdittiin mm. seuraavien kysymysten kautta: Miten päädyit vapaaehtoiseksi? Missä projektissa olet ollut (projekti, maa, ajankohta)? Mikä on oma motivaatiosi vapaaehtoistyölle? Miten ymmärrät vapaaehtoistyön eettisyyden? Kuinka olet kokenut oman työpanoksesi merkityksen kohdemaassa ja projektissasi? Tarvittaisiinko projekteissa enemmän erityisosaamista, onko saatava perehdytys/koulutus riittävä? Onko vertaistukea ollut saatavilla? Onko kohdemaan projekti ollut kestävä, noudattaako se kestävä kehityksen ajatusta? Oliko toiminta kohdemaan paikallisen yhteisön kanssa tasavertaista? Mitä mieltä olet kansainvälisestä vapaaehtoistyöstä ja sen toimivuudesta tulevaisuudessa? Kysymysten pohjalta haastattelurungon teemoiksi muodostuivat mm. vapaaehtoisuus, projektityö, motivaatio, vapaaehtoistyön eettisyys, oman työpanoksen merkitys, erityisosaaminen, perehdytys, vertaistuki, kestävä kehitys, voimaantumisen, tasavertaisuus sekä kansainvälisen vapaaehtoistyön tulevaisuus (Liite 2).

Suunnitelman mukaisesti varsinaisen aineiston keruun oli tarkoitus tapahtua ryhmähaastattelussa, Helsingissä KVT:n toimiston tiloissa kasvotusten. Kuitenkin haastatteluun ilmoittautui vapaaehtoisia ainoastaan kolme, joista varsinaiseen haastattelutilanteeseen pääsi osallistumaan vain kaksi, sillä yksi osallistujista perui osallistumisensa juuri ennen teemahaastattelua. Ryhmähaastattelu sekä ajatus rennosta ja vapaasta keskustelusta ei toteutunut kahden osallistujan myötä. Tämän vuoksi päädyin ratkaisuun, jossa ensimmäisen haastattelutilanteen lisäksi järjestin kolme erillistä yksilöteemahaastattelua KVT:n vapaaehtoisille, jotka antoivat vielä suostumuksensa osallistua mukaan. Tämän myötä aineistonani on viidelle henkilölle suorittamani teemahaastattelut, joista ensimmäinen haastattelu järjestettiin kahdelle yhteisesti.

Suunnitelmani toteutukseen muutoksia toi lisäksi koronaviruksen aiheuttama globaali pandemia, ja sen myötä Suomessa vallitsevat poikkeusolot. Tein tämän myötä päätöksen toteuttaa kaikki teemahaastattelut virtuaalisesti Zoom-ohjelman kautta, videoyhteydellä. Sain apua uuden Zoom-profiilin luomisessa Laurea-ammattikorkeakoululta, sillä tarvitsin oikeudet pidempään virtuaalikokouksiin, kuin opiskelijan profiililla on mahdollista. Opintojen myötä Zoomin käyttö oli valmiiksi jonkin verran tuttua. Verkkohaastattelulla, aivan kuten perinteiselläkin haastattelulla, on omat edut ja haitat, joiden vuoksi se sopii joihinkin tilanteisiin paremmin kuin toisiin (Kananen 2017, 115). Kaikki haastattelut toteutettiin kolmen viikon aikana, 30.3.-17.4.2020. Yksilöhaastattelujen kesto oli noin 35-45 minuuttia ja parihaastattelun kesto noin 80 minuuttia.

Verkkohaastattelun isoimpina etuina ovat saavutettavuus, tavoitettavuus ja joustavuus. Tutkija voi saavuttaa haastateltavan oman työpöytänsä ääreltä, joustavasti sovittuna aikana. On myös mahdollista tavoittaa erikoisryhmiä, joiden haastattelu olisi muuten lähes mahdotonta. Yhtenä eduista on lisäksi se, että Zoomissa haastatteluista on mahdollista tallentaa automaattisesti sekä hyvälaatuinen ääni että videokuva, mikä helpottaa tutkijan työtä. Verkkohaastattelussa haastattelutilanne ei ole aito verrattuna perinteiseen kasvotusten pidettävään haastatteluun, eikä kehonkieltä voi havaita samalla tavalla. Toisaalta kuitenkin haastateltava saattaa suhtautua haastattelijaan luonnollisemmin, koska haastattelija ei ole samalla tavalla läsnä. (Kananen 2017, 115.) Haastateltava voi myös valita itselleen erityisen miellyttävän ja turvallisen paikan haastattelua varten, esimerkiksi kotoaan.

Verkkohaastattelun toteuttaminen edellyttää haastattelun kaikilta osapuolilta Internet-yhteyttä, teknistä laitteistoa sekä osaamista (Kananen 2017, 115). Haasteita aiheutuu erityisesti tekniikan puolesta, jolloin on tärkeää, että Internet-yhteys, kamera ja mikrofoni toimivat, jolloin puheen laatu ja selvyys pysyvät hyvinä ja osapuolet näkevät toisensa. Itselle tutkijan ominaisuudessa oli ensiarvoisen tärkeää, että haastattelutilanteen tallenne onnistuu, jotta voi suorittaa litteroinnin. Päädyin testaamaan ja varmistamaan laitteiden toimivuuden jo hyvissä ajoin etukäteen, jotta käyttö sujuisi ongelmitta ja osaisin tarvittaessa opastaa osallistujia. Lopulta kuitenkin haastattelijan on luotettava tekniikkaan ja keskityttävä itse haastattelutilanteeseen ja haastattelurunkoon.

5.3 Aineiston analyysi

Aineiston analyysitavaksi on valittu sisällönanalyysi, koska se tukee hyvin laadullisesta tutkimuksesta teemahaastattelujen avulla saatua aineistoa. Sisällönanalyysi toteutetaan teoriasidonnaisena, eli abduktiivisen päättelyn avulla. Haastattelujen toteutuksen jälkeen kerätty aineisto on litteroitu kirjoitettuun muotoon sanatarkasti, muttei kuitenkaan pikkutarkasti. Litteroinnin jälkeen haastattelutallenteet on poistettu ja tuhottu, jolloin aineisto on ollut ainoastaan kirjoitetussa muodossa. Aluksi aineistoa on luettu läpi, jotta aineiston sisällöstä on saanut paremman käsityksen. Jo valmiiksi valittujen teemojen avulla on aineistoa voinut luokitella selkeästi ja havainnoida mitä eri teemojen alle muodostuu. Erityisenä kiinnostuksen kohteena on ollut löytää aineistosta erilaisuutta suhteessa kuhunkin teemaan, havainnoida mitkä teemat nousevat vahvimmin esille sekä huomioida nouseeko jotakin oleellista esille valittujen teemojen ulkopuolelta. Tuloksissa kuvataan esimerkkisitaattien avulla aineistosta kiinnostavimpina nousseita asioita, joita peilataan teoriapohjaan.

Tutkimusaineiston analyysivaiheessa on hyvin tärkeää, että tutkija tuntee aineistonsa läpikotaisin (Tuomi & Sarajärvi 2004, 151). Laadullisen tutkimuksen analyysin tarkoituksena on selkeyttää aineistoa, jonka avulla voi tuoda esille uutta tietoa tutkittavasta aiheesta. Aineistoa tiivistetään, mutta samalla sen sisältämää tietoa pyritään tuomaan selkeämmin esille. (Tuomi

& Sarajärvi 2004, 137). Laadullisen aineiston yhtenä perusanalyysimenetelmänä on sisällönanalyysi, joka on samalla sekä yksittäinen metodi että väljä teoreettinen kehys liitettäväksi erilaisiin analyysikokonaisuuksiin (Tuomi & Sarajärvi 2004, 93).

Analyysia aloittaessa on ensinnäkin huomioitava, mistä juuri kyseisessä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita. Sen voi nähdä parhaiten tutkimuksen tarkoituksesta ja tutkimusongelmasta. Linjassa kiinnostuksen kohteen kanssa aineistosta tulee valita rajattu mielenkiinnon kohde eli ilmiö, josta raportoidaan tutkimuksessa ja sen ulkopuoliset asiat jätetään pois. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 94.) Metodina sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jonka avulla dokumentteja voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti (Tuomi & Sarajärvi 2004, 105). Sisällönanalyysia voidaan tehdä aineistolähtöisesti (induktiivisesti), teorialähtöisesti (deduktiivisesti) tai teoriasidonnaisesti (abduktiivisesti). Tutkimuksen ollessa teoriasidonnainen, toimii aikaisempi tieto apuna analyysin etenemisessä. Abduktiivisessa päättelyssä tutkijan ajatteluprosessissa vaihtelevat aineistolähtöisyys ja valmiit mallit. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 98-99).

Teemoittelulla tarkoitetaan sitä, että analyysivaiheessa tarkastellaan aineistosta nousevia piirteitä, jotka yhdistävät useita haastateltavia (Hirsjärvi & Hurme 2001, 173). Teemahaastattelun kohdalla teemoittelu on luonnollinen tapa työstää aineistoa, sillä on olemassa valmiiksi luodut teemat, joita on käsitelty haastatteluissa. Teemoittelu vaatii teorian ja kokemusmaailman vahvaa vuorovaikutusta, jolloin ne tutkimustekstissä lomittuvat toisiinsa. Tällöin sitaattia voidaan käyttää esimerkiksi kuvaamaan aineistoa tai tutkijan tekemän tulkinnan perusteluksi. (Eskola & Suoranta 2003, 175.)

Koska KVT on toiminnaltaan suhteellisen pieni järjestö, ja haastatteluihin osallistuvat voivat olla helpostikin tunnistettavissa, tulee olla erityisen tarkka siitä, mitä heistä kerrotaan. Tässä tapauksessa jo vuosiluvun ja vapaaehtoistyön kohdemaan myötä päästään henkilön jäljille. Tämän vuoksi voidaan kertoa ainoastaan se, että kaikki teemahaastatteluihin osallistuvat ovat olleet Kansainvälisen vapaaehtoistyö ry:n kautta pitkäaikaisvapaaehtoisina (2,5-6 kk) viiden viime vuoden aikana (2015-2019), ja heidän kohdemainaan ovat olleet Etelä-Amerikassa sijaitseva Peru, sekä Afrikassa sijaitsevat Kenia, Tansania ja Uganda. Kaksi vapaaehtoisista on ollut Tansaniassa ja muissa maissa on kussakin ollut yksi vapaaehtoinen. Kaikki projektit liittyivät jollain tavalla sosiaaliseen työhön lasten ja nuorten tai naisten parissa, ja sisälsivät eri asioiden ja taitojen opetusta koulussa tai sen ulkopuolella.

6 Tulokset

Kussakin haastattelussa käytiin läpi haastattelurungon yli kymmenen eri teemaa (Liite 1), joiden kautta haastateltavien kokemusta kansainvälisen vapaaehtoistyön eettisyydestä pyrittiin selvittämään. Oheiset tulokset ovat muodostettu teemahaastattelujen aineistosta voimakkaimmin esiin nousseiden aiheiden perusteella. Aineiston luokittelussa hyödynnettiin valmiiksi valittuja teemoja, ja tulosten pääteemat ovat olleet kysymysrunkoon valittujen teemojen joukossa. Haastattelujen sisältö liittyi vahvimmin tuloksissa esiin tuotaviin teemoihin, joiden rajoissa haastateltavat suorittivat eettistä, paikoin ristiriitaistakin, pohdintaa. Jo analyysiä tehdessä muodostui havainto siitä, että pääteemat limittyvät toisiinsa.

6.1 Motivaatio

Motivaatio muodostaa vahvan pohjan koko vapaaehtoistyölle ja vaikuttamalla suoraan sen toteutumiseen ja jatkuvuuteen. Vapaaehtoisuus on vapaaehtoistyölle samalla sekä vahvuus että haaste, sillä toiminta on hyvin riippuvaista henkilön omasta tahdosta ja motivaatiosta. (Yeung 2005a, 83.) Esimerkiksi motivaation timanttimallin kautta voidaan käsittää motivaation koostuvan erilaisista vastakkaisista elementeistä, jotka ovat vuorovaikutuksessa. Eri ulottuvuuksia ja vastapareja ovat: saaminen-antaminen, jatkuvuus-uuden etsintä, etäisyys-läheisyys sekä pohdinta-toiminta. Näistä neljä ulottuvuutta (parien ensimmäiset) osoittavat itseä kohti, ja neljä itsestä poispäin. (Yeung 2005b, 107-108.) Yksilön motivaatio sisältää monipuolisesti elementtejä näistä molemmista suunnista, mikä saattaa tuntua ristiriitaiselta. (Yeung 2005b, 122.)

No tota, mulla stoori oli siis sitä kautta, että lukiossa haaveilin, että Afrikassa olis magee päästä käymään, ja eritoten niinkun tutustua siihen kulttuuriin siellä. Ja sitte muutaman kaverin kautta ja muutaman perhetutun kautta kuulin sitte et tää niinku vapaaehtoistyö vois olla semmonen hyvä tapa toteuttaa ja päästä oikeesti siihen kulttuuriin niinku sisään. (H 1)

Erilaisina yleisimpinä motivaattoreina vapaaehtoistyöhön ovat haastatelluilla olleet uusiin maihin ja kulttuureihin tutustuminen, on tahdottu nähdä maailmaa ja matkustaa. On lisäksi toivottu muutosta sen hetkiseen elämäntilanteeseen, haluttu saada iloa, nähdä, tehdä ja kokea jotain uutta ja erilaista, parantaa kielitaitoa ja oppia asioita. Motivaatiota toi osalla haastateltavista kehittyminen ammatillisesti, mikäli vapaaehtoistyö tuki omaa koulutus- tai ammattitaustaa. Kaiken kaikkiaan omaa kokemusmaailmaa ja perspektiiviä on haluttu laajentaa.

Ja sitten olen halunnut parantaa maailmaa, et aina on ollut se, että tehdä jotakin hyvää tai jos en nyt hyvää niin ainakin jotain, joka hyödyttää jotakuta siel paikan päällä edes jollakin tavalla. (H 2)

Mä luulen et kyl se oli aika vahvasti sillee hyvin niinku se alkuvaihe sellanen niinku hyvin sellasista itsekkäistä syistä et halus ite nähdä maailmaa ja tosiaan

vähän sillee selvittää omia suuntia et minne sitä seuraavaks lähtee ja mitä sitä haluais ja se oli varmaan se isoin... (H 3)

No mulla ei se ajatus että haluan nimenomaan tehdä vapaaehtoistyötä niin ollu mikään semmonen niinku kauheen iso motivaattori et tottakai mä niinku sit kun tavallaan löyty se vaihtoehto ja ajatus niin se tuntu tosi hyvältä, mut et se ei niinku tavallaan ollu se pointti että haluan tehdä jotain hyvää. Ja sit jotenki alusta alkaen oli jotenkin tosi vahva se ajatus että ehkä mä jopa saan siitä enemmän irti kuin se paikallinen järjestö. (H 4)

Ulkomailla tehtävään vapaaehtoistyöhön liitetään vahvasti halu parantaa maailmaa. Tämä voi olla erityisesti siksi, että usein työ kohdistuu globaalin etelän maihin, joissa on köyhyyttä. Vaikka myös haastateltavat mainitsivat yhdeksi yleiseksi motivaattoriksi kansainväliselle vapaaehtoistyölle myös maailmanparantamisen ja hyvän tekemisen, kokivat he silti lähtökohtien olevan ennen kaikkea itsekkäitä ja kumpuavan omista toiveista.

...päätin et mä jonain päivänä haluan lähteä vapaaehtoistoihin, mut sit vasta kun mä löydän semmosen niinku järjestön, jonka arvoihin mä uskon täysin ja joka on niinku jotenki puhtaat jauhot pussissa, et ei niinkun pyri esimerkiksi taloudellisen voiton tekemiseen, vaan et siin on nimenomaan sellasesta kestävästä kehityksestä ja tasa-arvoisesta yhteistyöstä kyse. (H 5)

Ja silti kuitenkin omien kokemusten ja arvojen kautta eettisyys oli haastatelluilla ainakin jollakin tavalla taustalla jo ennen vapaaehtoistyöhön lähtöä. Kansainväliseen vapaaehtoistyöhön on lähdetty siis yhtä aikaa sekä itsekkäistä syistä, mutta sillä ajatuksella, että oma tekeminen on osana jotakin hyvää.

6.2 Etiikka

Monet kansainvälisen vapaaehtoistyön projektit ovat luonteeltaan sellaisia, että ne voitaisiin sisällyttää sosiaalialan palveluiden piiriin. Tällöin niihin on mahdollista hyödyntää osaltaan sosiaali- ja terveysalan eettisiä periaatteita. Kuinka eettistä normistoa sovelletaan, kun esimerkiksi kansalliset periaatteet poikkeavat toisistaan? Globalisoitumisen myötä asioiden väliset yhteydet voivat käydä entistä monimutkaisemmiksi. Eettisissä valinnoissa tulisi pohtia väestön oloja maailmanlaajuisesti ja kansallisesti sekä yhdistää tämä talouden ja ympäristön tilan kehitykseen. (ETENE 2011, 19.) Se, että korostetaan yksilön vapautta ei sulje pois yhteiskunnan aktiivista roolia, vaan voi jopa edellyttää sitä. Yhteiskunta voi luoda yksilölle edellytyksiä toimia mm. koulutuksen, terveydenhuollon ja sosiaaliturvan avulla, parantaen yksilön kykyä käyttää vapauttaan hyödyllisesti. (ETENE 2011, 24.)

...että tavallaan myös pohtii omia arvojaan ja myös jotenkin ne ohjais myös sitä toimintaa et tavallaan niinku et on tietoinen omista arvoista ja toisaalta sitten niinku mikäli lähtee jonkun järjestön kautta niin niistä arvoista ja on sillee avoinna ja ymmärtää että et niis on myös pakko ehkä joustaa niissä omissa

käsityksissä ja niinku et kaiken lähtökohtana on sellanen tietty tasavertaisuuden eetos. (H 3)

...ehkä niinku täl hetkel semmonen vapaaehtoistyön eettisyys tuntuu samalta kuin ylipäättään kehitystyön eettisyys. Et se on niinku eettistä siin kohtaa kun se on paikalliselta kannalta kestävä ja se hyödyntää sitä paikallista yhteisöä ja sit tavallaan ideaalihan olis se et sitä vapaaehtoistyötä ei sit jossain vaiheessa enää tarvis ollenkaa. (H 4)

Haastateltavien suunnalta eettisyys nähtiin hierarkiattomana yhteistyönä, joka lähtee paikallisen tahon tarpeen määrittelystä. Kyseenalaistettiin esimerkiksi sitä ajatusta, että länsimaista viedään jotakin osaamista sellaisenaan esimerkiksi Afrikkaan, jolloin ei välttämättä tuetakaan paikallista tekemistä ja kehitetä sitä eteenpäin. Toisaalta paikallinen järjestö on nimenomaan saattanut haluta länsimaista ajattelutapaa tuotavaksi, jolloin vapaaehtoistyöntekijä saattaa kokea toimintaa ristiriitaiseksi huomattaessaan, että länsimainen tapa ei sellaisenaan toimikaan paikallisessa yhteisössä.

Ja sitten ehkä vapaaehtoistyön kauden lopussa niin tuli semmosii ajatuksii, joidenkin kavereiden kaa just jutteli, että onks näil ihmisil oikeesti hyötyä, että mä oon tääl tekemäs vapaaehtoistyötä, ja se on tosi relevantti kysymys mun mielestä. (H 1)

Mä haluan kans painottaa sitä, että mulle se oli ihan mahtava kokemus. Mä tapasin mielettömän ihania ihmisiä, olin ehdottomasti omasta mielestäni niinkun saamapuolella. Silti mietin sitä et ketä se mun tekeminen hyödytti ja tavallaan näitä vähän ristiriitaisia ajatuksia myös liittyy siihen, epävarmuutta. (H 2)

Vapaaehtoisilla syntyi isoja pohdintoja kohdistuen tekemäänsä vapaaehtoistyöhön kokonaisuudessaan. Saatettiin kyseenalaistaa koko tekeminen ja sen merkityksellisyys kohdemaassa ja sen yhteisössä. Vapaaehtoistyön haasteena tuntuu erityisesti olevan se, että on haastavaa nähdä oman työnsä merkityksellisyyttä, sillä ei ole itse sitä näkemässä lähtönsä jälkeen. On voitu miettiä, ohittavatko organisaation taloudelliset intressit jossain vaiheessa kuitenkin eettisen pohdinnan, jolloin projekteja ei suunnitella tarpeeksi ja niistä saatu merkitys paikallisille on vähäistä. Toisaalta kuitenkin kokemuksesta on jäänyt positiivia muistoja, ja kokemus koetaan erityisesti hyödyllisenä itselle. Ristiriitaisuus nousee esille keskusteluista ja pohdinoista.

Mut et kyl mä sit loppujen lopuks uskon että mä oon kuitenkin niinku, no et minä vapaaehtoisena olen varmasti siitä hyötynyt enemmän kuin se paikallinen yhteisö, niinku siinä että kuitenkin se mun työpanos on ollu niin pieni verrattuna siihen, et millä tavalla mut on siellä otettu vastaan ja kuinka niinku mul on ollu tervetullu olo, ja niinku mitä kaikkee se on muuttanu mussa niinku ihan perustavanlaatusesti, niin mä uskon et mä oon varmasti saanu siitä enemmän. Mut sit taas myös mä uskon et se kaikki muutos mun sisällä nii just taas luo ehkä sit lisää muutosta sit niinku mun ympärillä. (H 5)

Yllä mainitussa sitaatissa yhdistyy kansainvälisen vapaaehtoistyön tavoite yhteisymmärryksestä, jossa uusien kokemusten myötä, ja sitä kautta muuttuneena tuo muutosta mukanaan kotiin palatessaan. Toisaalta samat kokemukset muuttavat hitaasti ympäristöä myös kohdemaassa. Erityisesti kansainvälisessä vapaaehtoistyössä hyödyt eivät näyttäyty vapaaehtoiselle saman tien, eikä hyöty välttämättä tulekaan suoranaisesti siitä konkreettisesta tekemästään työstä. Hyötyä saadaan korkeammalla tasolla vapaaehtoistoiminnan myötä, kun vaikutetaan mm. asenteisiin tuomalla erilaisissa ympäristöissä ja kulttuureissa eläviä ihmisiä yhteen.

6.3 Kestävä kehitys

Kestävä kehitys kytkeytyy vahvasti yhteen etiikan kanssa, ja liittyy siihen, tehdäänkö asioita oikein myös tulevaisuuden kannalta. Toiminnan tulisi olla eettisesti kestävä, ja esimerkiksi vahvistaa tietyn kohderyhmän olosuhteita tulevaisuudessa. Kestävässä projektissa toiminta on vastuullista ja pitkäjänteistä, ja siinä huomioidaan kestävyiden eri osa-alueet: taloudellinen, ekologinen sekä sosiaalinen kestävyys. Se, miten taloudellinen ja muu yhteiskunnan kehitys edistää asukkaiden hyvinvointia, vaikuttaa olennaisesti kestäväan kehitykseen. Kansalaisten perushyvinvoinnista huolehtiminen toimii tärkeänä edellytyksenä ekologisen kestävyiden edistämiseksi sekä sen yhteiskunnalliselle hyväksyttävyydelle. Toisin sanoen, mikäli ihmisten perushyvinvoinnissa on isoja puutteita, keskitytään silloin ensisijaisesti sosiaaliseen ja taloudelliseen kestävyteen, eikä niinkään ekologiseen kestävyteen, vaikka se onkin kestäväan kehityksen perusehtona. (Kestavakehitys.fi 2020.)

Ammatillista toimintaa, sen tehoa ja vaikuttavuutta voidaan usein parantaa, kun vapaaehtoisten panos liitetään osaksi sitä. Vapaaehtoiset täydentävät ammattiapua eivätkä korvaa sitä, minkä vuoksi on toiminnan järjestäjän vastuulla välittää tehtävät vapaaehtoisille. Vapaaehtoisille voidaan erikseen nimetä yhteystenkilö, joka osaltaan varmistaa, että eettiset periaatteet toteutuvat. Erityisen tärkeää on luottamuksellisuus sekä avun jatkuvuus. Perehdytyksessä ja koulutuksessa tulisi ottaa huomioon tilanteita, jotka vaativat normaalia enemmän osaamista ja asiantuntemusta sekä sovittava toimintatavoista tällaisissa tilanteissa. Vapaaehtoisille tulisi olla tarjolla ohjausta sekä tukea eri muodoissa, kuten vertaistukena, nimetyn ammattilaisen apuna tai työnohjauksena. (ETENE 2014, 9.)

...mä totesin aika nopeesti et mulla ei oo taitoja tai resursseja opettamiseen ja tälläsen kymmenhenkisen lapsikatraan hallitsemiseen ja opettamiseen. Mä en koe sitä niinku tarpeen, oikeaksi tavallaan tehdä siellä niinku sitä opettajan työtä itsessään kun se oletus oli siinä että mä oon siellä avustamassa ja auttamassa... (H 3)

Et sit se aiheutti tosi suuria niinkun kysymysmerkkejä jotenkin just semmosta niinkun, no, suuria pohdintoja siitä että onks tää nyt sit, onks tää vastuullista et nyt kun mä olen osa tätä projektia niin tuenko mä sillä tavalla jotain sellasta niinkun toiminnan mallia, jossa mä ikään kuin kannustan sit siihen että nyt

sinne ei tarvitakaan sit sitä paikallista työvoimaa koska mä teen ilmaseks sen saman työn ja niinhän se tietenkään ei pidä mennä. (H 5)

Molemmissa tapauksissa näkyy hyvin vahvasti samaa, että vapaaehtoista käytetään työhön, joka on tarkoitettu ammattilaiselle. Tavallaan vapaaehtoista ja hänen työtään käytetään hyväksi, toisaalta taas projekti ei ole vastuullista, sillä ei palkata paikallisia opettajia tekemään tätä tärkeää työtä. Ajatus siitä, että vapaaehtoinen tuo projektiin lisäarvoa tuomalla mukaan omaa näkökulmaansa ja osaamistaan, eikä korvaa paikallista osaamista ja ammattitaitoa, jää myös saavuttamassa. Vapaaehtoistyö on palkatonta työtä, jolloin sitä tehdään ilmaiseksi. Koska tätä vastikkeetonta työtä voidaan toisen osapuolen kautta käyttää myös hyödyksi, tulee vapaaehtoisen huolehtia omista oikeuksistaan. Toisaalta taas vapaaehtoisen tulee ymmärtää omien tekojensa seuraukset ja oma vastuunsa.

...mä oon kouluttanu, mutta mä en oo mikään pedagogi, et mulle tuli sellasia fiiliksiä, et mitä mä oon täällä saarnaamassa näille ihmisille niinku yhtään mitään, et he on sen oman bisnesympäristönsä asiantuntijoita, niinkun enemmän kun mä voisin koskaan olla. (H 2)

Neljällä haastateltavista oli havaittavissa kokemusta siitä, että itsellä oli liian iso vastuu, tai oikeammin hieman vääränlainen rooli vapaaehtoistyöhön tarkoitettavaksi, jolloin oma osaaminen ei tuntunut riittävältä tai tarkoituksenmukaiselta. Paikallista kokemusta ja osaamista ei välttämättä ollut projektissa tarpeeksi, mikä olisi tukenut omaa tekemistä ja oppimista (ts. paikallinen työpari). Oma osaaminen ilman paikallista tukea saatettiin kokea riittämättömäksi, erityisesti jos yhteinen kunnollinen kieli puuttui. Kaikissa tapauksissa ei ollut saatavilla tulkkia, jonka kanssa paikallisen yhteisön kanssa kommunikointi olisi ollut hyvällä tasolla. Kieliongelman vuoksi saattoi esimerkiksi vapaaehtoisen pitämällä tunneilla olla vähemmän osallistujia, sillä englantia ei vain ymmärretty tarpeeksi. Näistä aiheutui kyseenalaistusta siitä, onko oma työ järkevää, kestäväää ja saavutetaanko sen avulla haluttuja tavoitteita.

Aineistossa kolmessa projektissa oli selkeästi isompia haasteita kestävyuden kanssa. Kahdessa projekteista vapaaehtoisia hyödynnettiin ammattilaisten työn tekemiseen, ja yhdessä projekteista opetusta oli saatavilla ainoastaan vapaaehtoisten toteuttamana. Vaikka paikallisen järjestön kanssa on oltu yhteistyössä, saattaa silti päivittäinen käytännön työ olla erilaista kuin on tarkoitus. Vapaaehtoinen on saatettu jättää työnsä pariin yksin, tai omasta työpanoksesta ei ole saanut tarvittavaa palautetta. Joissakin tapauksissa palaute on saatu kohderyhmältä siinä muodossa, saapuvatko he oppitunnille vai jättävätkö tulematta.

...me niinku kerättiin niiden lasten kaa niit muovipulloja... ja käytettiin niit hyödyks et jotenkin se oli yks sellanen niinku mikä tuli aika luonnostaan et en tietoisesti ajatellu sitä hirveesti. Et se tuli aika luontasesti että okei, et no materiaaleja on vähän ja tää on hyvä tapa olla heittävätkö niitä roskiin tai siis luontoon. Et se oli varmaan yks sellanen aika konkreettinen juttu just se kierrätys ja se jätehuolto mikä niinku näky. (H 3)

Ekologisen kestävyuden näkökulma nousi projektien kohdalla aineistosta esille todella vähän, jopa yllättävän vähän, kun kyseessä on ollut maita, joissa kierrätys ja jätehuolto on vähäistä. Oliko tämä aihe joka jäi kenties taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden varjoon? Vai olivatko vapaaehtoiset kenties vähemmän tämän asian kanssa tekemisissä ylipäättään? Vai onko se vähemmän kiinnostava ja tärkeä asia tutkimukseen osallistuneille? Tätä voi ainoastaan pohtia saamatta suoranasta vastausta. Selvää on kuitenkin se, että muut kestävyuden osa-alueet nousivat haastatteluissa esille ekologista kestävyyttä enemmän.

Mut kaivoin nopeesti kestävä kehityksen mallin: antaa osallistumisen ja vaikuttamisen kokemuksia, opettaa kriittistä eettistä ajattelua, antaa tulevaisuuden ajattelun taidot, niin kyl mul on sellanen fiilis et sillä omalla tekemisellä oikeesti anto niitä eväitä toteuttaa noissa kaikissa asioissa ihan siinä jokapäiväisessä työssä mitä ihmiset siellä tekee. Vaikka konkreettisia muutoksia ei joka päivä oiskaan. (H 1)

...ehkä jopa se suurin hyöty on siitä kulttuurivaihdosta et se sit taas on tosi tärkeä ja musta oli ihana nähä sitä, et sielki ystävystyin yhden paikallisen kanssa joka oli alun perin ollu toiminnassa mukana osallisena ja sit se palkattiin sinne työntekijäksi ja myöhemmin lähti just Jenkkeihin työskentelemään ja se just sanoi sitä et ei se olis lähteny jos ei olis tavannu näitä ulkomaalaisia ihmisiä ja vähän avartanut sitä. (H 4)

Eryteisesti kahdessa projekteista oli nähtävissä kuitenkin myös positiivisia ja kestäviä vaikutuksia. Projektin kautta saatettiin tuoda esille sekä opettaa kestävä kehityksen teemaa. Paikallista projektia haluttiin kehittää tuomalla toimintaan avoimuutta ja mahdollisuus ottaa esille parannettavia asioita. Yksi paikallisista järjestöistä järjesti säännöllisesti palaverin keskusteluun ja pohdintaan vapaaehtoistyön eettisyydestä. Kulttuurienvaihto sekä uusi tieto avartavat maailmankuvaa, jolloin maailmaa ja sen mahdollisuuksia voidaan tuoda lähemmäs. Yksilötasolla konkreettisenä tuloksena on voitu jopa nähdä esimerkki, jossa aluksi projektin kohderyhmässä ollut henkilö pääsee projektiin töihin, ja sen innoittamana työskentelemään uuteen maahan ja ympäristöön.

Tutkimuksessa kaksi projektia, jotka toteutuivat koulussa ja sitä mukailevassa opetuksessa, tuntuivat olevan vähiten kestäviä ja niissä tuli esille isoimpia ongelmia liittyen vapaaehtoisen rooliin. Lisäksi yhden projekteista toiminta ei ollut halutulla tavalla kestävällä pohjalla, sillä opetusta oli saatavilla ainoastaan vapaaehtoisten toimesta. Eryteisesti yhdessä projekteista taas asioita otettiin esille, keskusteltiin ja pohdittiin vapaaehtoistyön eettisyyttä. Projekti kannusti tällä tavalla avoimuuteen ja siihen, että myös epäkohtia ja parannettavia asioita voitiin ottaa puheeksi. Projekteista yksi oli Etelä-Amerikassa ja muut Afrikan maissa, eikä projektin tai paikan perusteella voinut huomata varsinaisia eroja, vaan kaikkien kokemukset muokailivat jollakin tasolla toisiaan, vaikka jokaisella kokemus olikin omanlaisensa.

6.4 Tasavertaisuus

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen ensimmäisen artiklan mukaan ”kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan”. Julistuksessa luetellut oikeudet ja vapaudet kuuluvat jokaiselle taustoihin, vakaumuksiin ja ominaisuuksiin katso-matta, eikä niitä minkään syyn takia voida riistää. (OHCHR 2020.) Tasa-arvo toteutuu silloin, kun kaikilla ihmisillä on samat oikeudet, eikä syrjintää esiinny. Erityisesti naisten oikeuksia pyritään vahvistamaan, jotta sukupuolten välinen tasa-arvo voitaisiin saavuttaa. Tasavertaisuuteen ja yhdenvertaisuuteen kuuluu myös eriarvoisuuden vähentäminen, joka on lisätty YK:n kestävän kehityksen tavoiteohjelmaan (Agenda2030). Tarkoituksena on eriarvoisuuden vähentäminen niin eri maiden välillä kuin niiden sisälläkin. Vaikka tuloerot maiden välillä ovat kaventuneet, on eriarvoisuus maiden sisällä samanaikaisesti kasvanut. (Suomen YK-liitto 2020.)

Ku kadulla kävelee, niin on se reaktio vähän eri, että se on vähän niinku Suomessa super-julkkis kävelee kadulla et sehän se reaktio siinä. Kyl se huomioo herättää, valkoihoisuus ihan suoraa. Usein tosi ystävällistä ja tosi silleen kiinnostusta herättävää niinkun sitten että siinä mielessä on tasavertanen. Mutta kyllä usein myös semmosta niinkun taka-ajatuksia ehkä... (H 1)

Valkoihoisuuteen ja eurooppalaisuuteen liittyy paljon stereotyyppioita, joita vapaaehtoiset koh-tasivat. Vapaaehtoisten saatettiin ajatella kaikkien olevan rikkaita. Samalla kuitenkin isona tarkoituksena kansainvälisessä vapaaehtoistyössä on nimenomaan pureutua vallalla oleviin stereotyyppioihin, käsityksiin, hierarkkisiin malleihin ja vaikuttaa asenteisiin. Etenkin Afrikan maissa naisten ja miesten roolit eroavat suurestikin siitä mihin Suomessa on totuttu, erityi-sesti naisten kohdalla.

...se yhteistyö näiden paikallisten niinkun kollegojen kanssa, opekollegojen kanssa, niin heidän kans oli niinku jotenki älyttömän toimivaa ja ihanaa se yh-teistyö, että siinä mä koin niinku että he todella arvosti sitä, ja niinku et puolin ja toisin, se oli nimenomaan just et se oli ehkä se niinku ideaali siitä tasavertai-sesta yhteistyöstä. Et siinä mä koin et ei ollu mitään sellast hierarkiaa tai mi-tään että, et mä en ollu mikään länsimainen prinsessa, vaan et mä olin siellä yhtä lailla tekemässä töitä. (H 5)

Tasavertaisuutta koettiin erityisesti silloin kun kohdattiin ihmisiä aidosti, esimerkiksi isäntä-perheessä yhdessä ruokaa laittaessa, projektin kollegoiden tai projektin kohderyhmän kanssa käytännön asioissa vuorovaikutuksessa. Tasavertaisuutta näkyi myös erityisesti arjessa esimer-kiksi kun pääsi mukaan osallistumaan yhteisön normaaleihin tapoihin ja käytäntöihin, kuten käymään räätelillä teettämässä vaatteita. Mahdollistajana tasavertaisuuden kokemukselle on läsnäoleva vuorovaikutus, joka tapahtuu samalla tasolla paikallisten kanssa ja jossa todella otetaan toinen vastaan sellaisena kuin hän on ja kohdataan vastavuoroisesti. Erään haastatel-tavan mukaan tällöin oli mahdollista päästä kulttuurisista ”kahleista” pois.

Mutta tasavertainen, niin et sä voi olla tasavertainen koska sä olet niin kuin niin eri niinkun kulttuurisesta maailmasta. Siis mul on niin paljon privilegioita, mä olen siis siinä kontekstissa rikas, mul on aika kova koulutus, siis ei Suomen mit-takaavassa mutta siellä niinkun naiseksi olen siis korkeakoulutettu ja niinkun ylipäättään se et sinne voi vaan mennä ja olla siellä ja sit lähteä veke tosta noin vaan niin se on valtava etuoikeus. (H 2)

...iski tosi kovin semmonen vastakkainasettelu siellä niinku ja tuli vähän semmo-nen, niinku alko ehkä välillä vähän nolottaa se kuin hyvin omat asiat on... et on ite käyny lukion ja sitte voi laittaa monta tonnii rahaa lentolippuihin ja niinku siihen matkustamiseen, ja sit niinku tuli vähän semmonen et onks mulla nyt oi-keutta olla täällä -olo. (H 4)

Jokaisen haastateltavan kohdalla haastattelussa tuli esille tunne siitä, että on selvästi etuoi-keutettu verrattuna kohdemaan ihmisiin. Toisaalta koko tasavertaisuuden käsite saatettiin ky-seenalaistaa, ja kokea, että yhdessä tekeminen, yksilönä huomioiminen ja arvostuksen saami-nen ei kuitenkaan ole tasavertaisuutta. Saatettiin kokea jopa jonkinlaista häpeää omasta ti-lanteesta, ja siitä onko ollenkaan oikeutettu olemaan kohdemaassa, sillä itsellä ovat asiat niin hyvin. Kohdemaat, jotka tutkimuksessa tulivat esille, ovat kaikki verrattain köyhiä maita, joissa arki näyttäytyy erilaisena. Tämän vuoksi vapaaehtoiset kokivat erityisen suuren eron verrattuna Suomeen, josta saattoi seurata epämieluisia tunteita. Maailmojen erilaisuus ja ih-misten erilaiset mahdollisuudet elämässä tulivat hyvin lähelle vapaaehtoista.

6.5 Tulevaisuus

Tämän hetkisiä tiedossa olevia megatrendejä tarkastelemalla voidaan saada käsitys siitä, mil-laisia tarpeita muuttuvasta toimintaympäristöstä nousee sekä miten vapaaehtoistoiminta mahdollisesti muuttaa muotoaan tulevaisuudessa. Tällä hetkellä maapallon kantokyvyn rajat ylittyvät ja ilmastonmuutos, biodiversiteetin köyhtyminen ja resurssien väheneminen luovat tarpeen muuttaa toimintatapoja merkittävästi. Kiertotalous on yksi kestävämmän talouden muoto, jossa kulutus perustuu omistamisen sijasta palveluiden käyttämiseen, kuten jakami-seen, vuokraamiseen sekä kierrättämiseen. Vapaaehtoistoiminnan avulla voitaisiin osaltaan edistää ja kokeilla erilaisia kiertotalouden ratkaisuja. (Dufva 2018, 18-19.)

Digitalisaation myötä vapaaehtoistoiminnassa voidaan teknologian avulla tavoittaa ja yhdistää entistä suurempi määrä ihmisiä. Tieto ja toimenpiteet leviävät hyvinkin nopeasti, jos ne osa-taan markkinoida oikein, haittapuolena on kuitenkin toiminnan muuttuminen lyhytjänteiseksi ja merkitykseltään pieneksi. Tulisi lisäksi huomioida ja pitää toiminnassa mukana ne tahot, jotka jäävät eri tavoin digitalisaation ulkopuolelle, kuten vanhempi väestö tai hyvin köyhät alueet. Työn luonteen muuttuessa toimeentuloa ei välttämättä saada jatkossa palkkatyöstä. Työ on kuitenkin ihmiselle merkittävä yhteisöllisyyden, merkityksellisyyden ja identiteetin lähde, jonka kautta vapaaehtoistyö voi tulla yhä merkittävämpään rooliin. Toisaalta on mah-dollista, että työn ja vapaaehtoistoiminnan välinen raja hämärtyy, jolloin on tarpeen miettiä

millaisilla ehdoilla vapaaehtoistyö toimii tulevaisuudessa, jotta välttyään vapaaehtoistoiminnan hyväksikäytöltä. (Dufva 2018, 19-21.)

...nimenomaan se oman roolin tiedostaminen ja tiedon lisääminen niin se on tosi keskeistä ja tota et kyl mä aattelen et pelkästään se itsensä, sellaset globaalit kansalaistaidot tai mitä se nyt olis, mut niinku ymmärrys ja tieto ihan itessään se voi olla yks sellanen niinku tapa, mut se et miten siihen motivoidaan kun siin ei oo porkkanana sitä matkakokemusta niin sit se on viel toinen juttu. (H 3)

...ois se ollu aika erilainen jos me ei oltais siellä oltu face-to-face niitä ihmisiä kohtaamassa et ei ne kyllä sit varmaan ole verrattavissa, mut sit taas toisaalta tietyissä asioissa, esim. työkalujen rakentamisen kautta oli ne sit opetuksellisia työkaluja tai teknisempiä, niin olis kyllä siihen kestävyyskin kannalta ihan toisenlaiset mahdollisuudet. (H 2)

Esille nousi ilmastonmuutos näkökulmana, eli onko tulevaisuudessa enää perusteltua lentää lentokoneella eri puolille maailmaa projekteihin. Kuinka ylläpitää globaaleja kansalaistaitoja ilman matkustamista? Mietittiin myös sitä, voidaanko kansainvälistä vapaaehtoistyötä siirtää verkkoon, jossa ihmistä ei kohdata samalla tavalla fyysisellä läsnäololla. Kulttuurien kohtaaminen ei siinä tapauksessa tapahdu käytännön tekemisen tai toimintojen kautta, minkä koettiin olevan yksi vapaaehtoistyön arvokkaimmista asioista. Kuitenkin Internetin kautta tapahtuvaa yhteydenpitoa voitaisiin haastateltavien mielestä hyödyntää esimerkiksi opetuksellisten työkalujen rakentamisessa ja kurssien järjestämisessä.

Et se pointti on se et sinne menee ulkomaalaisia vapaaehtoistyöntekijöitä ja sit se niinku pyörii sillä, et ilman meitä se ei pyöris, mut sit toisaalt voidaanks meit korvaa paikallisilla niin luultavasti ei, koska paikallisilla ei nimenomaan oo sitä etuoikeutta et vois työskennellä ilmaseks. (H 4)

...kriisiavulle voi olla potentiaalia, tai semmoset hätämajoitukset tai muut. Tämmösellä sektorilla voi olla aidosti oikeasti kentällä sitä vaikutusta. Toki tämmöset paikat voi vaatia erinäköistä koulutusta tai näin ettei sinne voi ihan ketä tahansa lähettää. Mutta se vois olla sellanen tulevaisuuden. (H 1)

Joidenkin organisaatioiden kohdalla vapaaehtoiset miettivät, tulisiko tulevaisuudessa toiminnan olla erilaista, että se ei olisi niin riippuvaista vapaaehtoisilta tulevasta panoksesta, niin rahallisesta kuin paikan päällä tehdystä työstä. Pohdinnoissa kansainvälisen vapaaehtoistyön arveltiin tulevaisuudessa muuttuvan paljonkin. Huolestuttavana nähtiin kuitenkin vapaaehtoistyön muuttuvan enemmän bisnesluontoiseksi, jolloin taloudellisen edun saaminen voi mennä eettisten periaatteiden edelle. Toisaalta pohdittiin vapaaehtoistoiminnassa kasvavaa asiantuntijaroolia ja konsultointinäkökulmaa, jossa oikeanlainen henkilö lähetetään kohdenetusti hänelle sopivaan paikkaan, jolloin vapaaehtoistoiminnasta saadaan isoin hyöty. Samalla monia jo olemassa olevia toimintamalleja voitaisiin hyödyntää siirtämällä niitä uusiin toimintaympäristöihin, jolloin kaikkialla ei tarvitsisi lähteä kehittämistyöhön alkutekijöistä.

...onko ylipäänsä mahdollista toteuttaa kansainvälistä vapaaehtoistyötä kestäväällä ja vastuullisella tavalla ja valtakriittisesti. Niinku mä haluaisin uskoa. Ja kyl mä sit kuitenkin uskon siihen että se on mahdollista. Mut et se vaatii semmost jatkuvaa jotenki ehkä semmosta itseään korjaavaa ja todella äärimmäisen rehellistä tarkastelua... must on myös ihan ok sanoa ääneen se niinku itsekkyyks mikä siihen liittyy ja senki voi tehdä vastuullisesti. (H 5)

Kansainvälisen vapaaehtoistyön tarpeeseen uskotaan, kunhan sitä toteutetaan kestäväällä ja vastuullisella tavalla. Mukaan toivotaan avoimuutta ja kuitenkin myös tietynlaista kepeyttä, sillä kyseessä on hieno ja positiivinen asia. Tällä hetkellä suhtautumisen koettiin osaltaan olevan jopa liian varovaista ja huolehtivaista. Kuitenkin vapaaehtoistyön tekemiseen, ja sen pohjalla olevaan motivaatioon, liittyy vahvasti myös itsekkäitä syitä. Ihmisellä voi olla tarve oikeuttaa itselle mielihyvää tuottavaa toimintaa sitä kautta, että sillä saadaan aikaan yhteistä hyvää (Harju 2019, 20). Haastatteluissa tuotiinkin esille näkökulma, jossa itsekkyyden ääneen sanomisessa ei pitäisi olla mitään väärää, kunhan sekin on osana kestäväää toimintaa.

7 Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää, kuinka vapaaehtoistyöntekijät kokevat kansainvälisen vapaaehtoistyön eettisyyden erilaisissa vapaaehtoistyöprojekteissa. Jo haastattelujen edetessä eettisen keskustelun vaikeus todettiin sen suhteen, missä kulkevat etiikan rajat, mitä siihen kuuluu ja mitä ei. Eettisyyteen sisältyikin monitasoista pohdintaa, ja asioista voidaan olla hyvin eri mieltä (ETENE 2011, 11). Kestävä kehitys, vastuullisuus ja tasavertaisuus liittyvät kaikki vahvasti eettiseen pohdintaan, ja muodostavat yhdessä kokonaisuuden, jotka vaikuttavat toisiinsa. Eettisyys ei toteudu ilman vastuullisuutta, eikä puolestaan kestävä kehitys toteudu ilman tasavertaisuutta. Eettisyys voi olla päällepäin huomaamatonta, mutta on sisällytettyä erilaisissa toimintatavoissa ja säännöissä (ETENE 2014, 9). Etiikka ei ole koskaan tekemisestä erillisenä, ja se ohjaa myös ratkaisuihin liittyviä valintoja (Talentia 2017, 7). Kaikki haastatellut vapaaehtoiset tiedostivat eettisten ongelmien olemassa olon ja aihe on heille selvästi tärkeä. Eettiseen pohdintaan on käytetty aikaa, ja sen avulla on vastauksia hattu etsiä ja löytää itse.

Jo ennen haastatteluja ja analyysiä on voitu jollakin tasolla olettaa, että haastatteluihin osallistuneet henkilöt ovat hyvin todennäköisesti sellaisia, jotka ovat olleet kiinnostuneita eettisestä pohdinnasta. He ovat ilmoittautuneet omasta tahdostaan haastatteluun, jonka aiheen ovat tienneet etukäteen. Henkilöt, joille ei eettisyyttä kohtaan ole erityistä mielenkiintoa, osallistuvat epätodennäköisesti omalla ajallaan siihen liittyvään haastatteluun ja keskusteluun. Voidaan lisäksi olettaa, että osallistujat ovat jo vapaaehtoistyöhön hakeutumisen myötä henkilöitä, joilla on valmiiksi ollut jonkinlaista kiinnostusta muita kulttuureja kohtaan ja sitä kautta kansainvälisyyttä kohtaan.

Kun vapaaehtoistyötä tehdään, halutaan sitä tehdä eettisten periaatteiden mukaisesti (Lampinen 2020). Vaikka toiminta ei olisi suoranaisesti epäeettistä tai väärin, niin silti mietitään sitä, kuinka siitä saataisiin kestävämpää, kaikkia osapuolia hyödyttävämpää sekä sille asetettuja tavoitteita saavutettaisiin. Vapaaehtoistyön toteuttamisessa mikään yksi osapuoli ei voi yksin suunnitella, tehdä ja kehittää, vaan vaiheisiin tarvitaan erilaisen osaamisen yhdistämistä, eli yhteistyötä. Keskustelussa ristiriitoja ei tulisi pelätä, vaan käsitellä niitä muiden ongelmien tavoin, mm. syiden, seurausten, etujen, haittojen, uhkien, mahdollisuuksien sekä taloudellisten ja inhimillisten kustannusten kautta (ETENE 2011, 11). Oikeita vastauksia ei tule vain tietyltä taholta, vaan paras vastaus saadaan yhdessä, yhtenäisenä maapallona, jossa olemme osa kaikkea. Idealista on, että tällöin organisaatiot eri maissa ovat kaikki mukana tekemässä ja luomassa uutta, ja kaikki seisoisivat myös samojen arvojen takana ja että se näkyisi myös konkreettisissa toimissa ruohonjuuritasolla kohdemaissa.

Vapaaehtoistyön merkitystä pohdittiin paljon, kuka hyötyy, vai hyötyykö. Mikään ei tunnu olevan niin yksiselitteistä, eikä ehkä olekaan tarvetta saada selkeitä vastauksia, vaan asioiden pohdinta on jo osa vastausta. Vapaaehtoiskokemuksen myötä eettinen pohdinta näytti kasvavan entisestään, ja kokemus on saattanut toimia herättelijänä. Kansainvälisen vapaaehtoistyön luonteeseen kuuluu se, että vapaaehtoinen viettää lyhyehkön ajan itselle vieraassa kulttuuriympäristössä ja palaa sen jälkeen takaisin Suomeen. Tällöin jää usein näkemättä konkreettiset muutokset kohdeyhteisössä. Isoin hyöty tuntuukin tulevan ylemmällä tasolla ja isomassa mittakaavassa, asenteisiin vaikuttamalla maailman eri osien tullessa yhteen. (Lampinen, 2020.) Stereotyyppioita poistetaan puolin ja toisin, vaikuttamalla käsityksiin niin valkoihoisuudesta ja eurooppalaisuudesta kuin köyhyydestä sekä erilaisista kulttuureista. Pohjoisesta globaaliin etelään lähteneen henkilön elämä muuttuu vapaaehtoistyökokemuksen myötä jollakin tavalla pysyvästi, eikä Suomeen enää palaa sama ihminen.

Tasavertaisuus ei valitettavasti tällä hetkellä maailmassa toteudu (Suomen YK-liitto 2020). Kaikki haastateltavat kokivatkin olevansa etuoikeutetussa asemassa suhteessa kohdemaan ihmisiin ja heidän olosuhteisiinsa. Oma etuoikeutettu asema saattoi hyvin erilaisten maailmojen yhdistyessä tulla esille jopa häpeänä. Kun muut kohtaavat elämässä päivittäisiä vaikeuksia, pohdittiin sitä, onko vapaaehtoisella oikeus mennä vain hetkeksi ja lähteä sitten pois. Erilaisen ympäristön näkeminen on ollut hyvin vahva kokemus, joka tuntui muuttavan maailmankuvaa. Kuitenkin tasavertaisuutta voidaan kokea läsnäolon ja kohtaamisen kautta, jolloin kaikki taustat unohdetaan ja nähdään ainoastaan yksilö. Vapaaehtoistyö perustuukin osaltaan läsnäololle ja kahden ihmisen väliselle vuorovaikutukselle (ETENE 2014, 5). Tuomalla erilaisuutta ja ns. rumuutta lähelle esimerkiksi köyhyyden ja haastavien elinolojen muodossa, voidaan vaikuttaa ennakkoluuloihin ja suvaitsevaisuuteen. Elinoloista huolimatta vastassa on ihminen, jolla on ajatuksia, tunteita ja haaveita. Ihmisen kohtaaminen aidosti koettiin yhdeksi tärkeimmistä asioista kansainvälisessä vapaaehtoistyössä.

Tässä tutkimuksessa aineiston projekteissa ilmeni ongelmia kestävyuden kanssa, mikä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että asian voisi yleistää. Tämä voi olla merkki siitä, että erityisesti henkilöt, joilla on ollut negatiivisia tai ristiriitaisia kokemuksia projekteissa, ovat heränneet pohtimaan vielä enemmän tällaisia asioita ja haluavat tuoda niitä esille. Tutkimukseen osallistuneiden vapaaehtoistyöstä tuntui usein puuttuvan työn ohjauksellinen ja ohjaava ote, se että työtä suunnitellaan, toteutetaan, annetaan palautetta ja kehitetään. Vaikka edellä mainittuja vaiheita tapahtuu Suomen organisaatiossa sekä kohdemaan organisaatiossa, voi silti olla, että itse käytännön työssä, jossa vapaaehtoinen kohdemaassa on, ei tarvittavaa ohjausta ole toteutettu. Kestävää kehitystä suhteessa projekteihin pohdittiin haastateltavien suunnalta erityisesti sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden kautta. Ekologisen kestävyuden näkökulma tulee enemmän esille tarkastellessa kansainvälistä vapaaehtoistyötä yleisemmältä tasolta, kun puhutaan ilmastonmuutoksesta ja sen vaikutuksesta globaaliin liikkumiseen ja matkustamiseen.

Kaiken kaikkiaan aineiston ja tulosten pohjalta tulee esille vapaaehtoisten halu nähdä omien tekojensa seurauksia ja tekemänsä työn merkitystä. Kohdemaan yhteisön ollessa hyvin lähellä, on asioita mahdollista tarkastella eri näkökulmien kautta. Päästessä osaksi yhteisön toimia, ymmärtää myös paikallisten elämää ja näkökulmaa paremmin. Tällöin herää pohdintaa siitä, mikä on oman työn merkitys ruohonjuuritasolla nimenomaan kohdeyhteisölle. Haastatteluihin osallistuneet ovat selvästi perehtyneet etiikkaan aiheena, ja he ovat hyvin tietoisia eettisistä ongelmista, joita erityisesti kansainväliseen vapaaehtoistyöhön kuuluu, kun se kohdistuu köyhempiin maihin. Tulosten perusteella on havaittavissa tarve sille, että kansainvälisessä vapaaehtoistyössä mukana olevat organisaatiot ja toimijat perustelevat ja varmistavat yhä syvällisemmin toimintansa merkitystä, ja tekevät sitä yhä kestävämmällä tavalla.

8 Pohdinta

Vaikka Suomessa vapaaehtoinen perehdyttäisiin kuinka hyvin, tulee kohdepaikassa aina vastaan sellaista, mitä ei osaa odottaa. Jo kulttuurin, kielen, tapojen ja koko ympäristön erilaisuus aiheuttaa vapaaehtoisessa vahvojakin tunnekokemuksia. Erilaisuuden kohtaamiseen apua tuo vapaaehtoisen valmistaminen siihen, että hän on hyvin avoin erilaisille tapahtumille ja kokemuksille, sillä Suomessa totutut tavat eivät sellaisenaan enää toimikaan kohdemaassa. Kuten Suomen Lähetysseuran (2016, 19) Maailmanmatkajan kenttäoppaassa osuvasti neuvotaan: ”Lähde matkaan sydän ja silmät avoinna.” Jokaisella vapaaehtoisella on ainutlaatuinen kokemus ja vastaan tulee hieman erilaisia asioita, joita jokainen käsittelee oman näkökulmansa ja taustansa kautta, eikä eri maailmojen kohdatessa ristiriidoilta voida välttyä.

Vapaaehtoistyön tapahtuessa pohjoisesta globaaliin etelään, on tullut vastaan eettisiä ongelmia esimerkiksi siinä, onko hyväksyttävää viedä länsimaisia tapoja ja näkökulmia mm. Afrikan maihin, ja odottaa että ne toimivat samoin myös siellä. Kestävämpi vaihtoehto voisi olla

hyödyntää heidän omia tapojaan, näkökulmiaan sekä taustojaan, ja luoda niiden kautta jotakin sopivampaa. Tilanne, jossa tällä hetkellä olemme globaalilla tasolla, pakottaa meitä katsomaan asioita kohti, eikä pois päin. Oman tekemisen ja toiminnan seurauksia tulee tarkastella eri tasoilla, ruohonjuuritason tekemisestä organisaatioiden tekemiseen, ylettyen aina valtioiden säädöksiin ja lakeihin. Hyvän tekeminen jollakin osa-alueella ei anna oikeutta laiminlyödä jotakin toista osa-aluetta. Kansainvälisessä vapaaehtoistoiminnassa on näin ollen monia tasoja, joita tulee kaikkia tarkastella, jotta toiminta tapahtuisi kestävästi ja eettiset periaatteet huomioiden.

Kun mietitään vapaaehtoistyön tulevaisuutta, tarvitaan keskustelua siitä, millainen on toivottava tulevaisuus, mikä nähdään uhkana, mikä mahdollisuutena ja miten suuria muutoksia tarvitaan nykyiseen toimintaan. Millaisia vapaaehtoistoiminnan tulevaisuuksia halutaan luoda yhdessä? (Dufva 2018, 21.) Tämä tarkoittaa kansainvälisen vapaaehtoistoiminnan kohdalla sitä, että asioista puhutaan avoimesti eri näkökulmista, ja toimintaa muokataan niiden mukaisesti. Kaikki ratkaisut eivät toimi kaikkialla, sillä eri puolilla maailmaa kohdataan hyvin erilaisia haasteita. Kuitenkin toiminnan tulee olla vastuullista ja kestävää sisältäen ajatuksen, että ihmiset ovat kaikkialla ihmisiä, jolloin yhteisöjen kautta halutaan ja tarvitaan kontaktia muihin hyvinvoinnin luomiseksi ja tukemiseksi.

Tutkimuksessa etsitään vastausta siihen, kuinka vapaaehtoistyöntekijät kokevat kansainvälisen vapaaehtoistyön eettisyyden erilaisissa vapaaehtoistyöprojekteissa. Tutkimusmenetelmän avulla on mahdollista vastata varsinaiseen tutkimuskysymykseen, minkä myötä tutkimuksen voidaan ajatella olevan validi. Tutkimusaineiston laatuun on kiinnitetty huomiota mm. haastattelurungon, tallenteiden selkeyden ja litteroinnin muodossa. Tutkimuksen haastateltavat ovat antaneet suostumuksensa tutkimukseen heille etukäteen annettujen tietojen pohjalta (Liite 1). Luottamuksellisuus on otettu huomioon lisäksi kertomalla tutkimuksen toteuttamisesta sen kaikissa vaiheissa. Haastattelujen kohdalla on kerrottu niihin liittyvistä henkilöistä, olosuhteista ja vaikuttavista tekijöistä. Tuloksissa tulkintojen perusteluina on käytetty apuna suoria haastatteluotteita, sitaatteja.

Vapaaehtoistyötä tehdään hyvin erilaisissa projekteissa eri puolilla maailmaa, jolloin tutkimukseen vaikuttaa vahvasti se, missä maissa ja millaisissa projekteissa tutkimukseen osallistuvat ovat olleet. Kaikki tutkimukseen osallistuneet ovat matkustaneet pohjoisesta globaalin etelän maihin, joten tässä tutkimuksessa saatu aineisto koskee ainoastaan eettisyyden kokemusta tapauksissa, joissa hyvinvointivaltiosta matkustetaan köyhempiin maihin, joissa arki on vaatimattomampaa. Haastateltavien kokemukset kertovat lisäksi ainoastaan näistä yksittäisistä projekteista, joissa he ovat vapaaehtoistyötä tehneet.

Tutkimus oli tarkoitettu toteuttaa ryhmähaastatteluna, jossa luodaan avointa keskustelua vapaaehtoisten välille valittujen teemojen avulla. Vähäisen osallistumismäärän myötä

parihaastattelun sekä yksilöhaastattelujen haastattelutilanteet eivät olleet alkuperäisen suunnitelman mukaisesti keskustelevia. Lisäksi maailmanlaajuisen koronapandemian ja Suomessa käyttöön otetun poikkeustilan seurauksena aineiston keruun tapa muuttui kasvokkain järjestettävistä teemahaastatteluista verkossa järjestettäviksi videohaastatteluiksi. Zoomin kautta ensimmäisenä toteutetussa kahden henkilön yhteisessä teemahaastattelussa täysin vieraan henkilön kanssa keskustelun aikaansaaminen verkkoyhteyden kautta ei ollut ideaalia. Haastateltavat puhuivat pääsääntöisesti vuorotellen, eikä keskustelu ollut samanlaista kuin voisi odottaa kasvotusten tapahtuvassa ryhmäkeskustelussa. Videoyhteydellä tehtäviin haastatteluihin sopi paremmin yksilöhaastattelut, joissa on selkeästi haastattelijan ja haastateltavan roolit. Kolme yksilöhaastattelua sujuivat hyvin ja haastattelutilanne tuntui luonnolliselta.

Eettisessä pohdinnassa asioita tarkastellaan eri suunnilta, minkä vuoksi haastatteluihin osallistuville haluttiin esittää kysymys siitä, mitä eettisyys kansainvälisen vapaaehtoistyön kontekstissa heille merkitsee. Haastateltavien monipuolinen pohdinta sekä vahvat mielipiteet kertovat siitä, että samanlainen pohdinta heidän suunnaltaan toteutuisi myös jatkossa, mikäli haastattelutilanteet järjestettäisiin uudestaan. Tästä voidaan päätellä tulosten olevan reliabeleita, jolloin ne ovat toistettavia. Eettiseen pohdintaan kuuluu osaltaan ristiriitaisuus ja se, että asioita katsotaan eri näkökulmista ja punnitaan erilaisia vaihtoehtoja. Haastateltavien määrä oli suhteellisen pieni, ja aiheeseen olisi voinut tulla vielä jotakin uutta näkökulmaa, toisaalta kuitenkin haastatteluista nousi aineiston pohjalta esille erityisen vahvasti tietyt teemat.

Koronapandemia on aiheuttanut isoja muutoksia myös kansainväliselle vapaaehtoistoiminnalle ihmisten liikkuvuuden rajoittamisen myötä. Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry sekä Service Civil International ovat globaalin tilanteen seurauksena ja omien arvojensa pohjalta joutuneet väliaikaisesti rajoittamaan toimintaansa verkoston maissa, mikä osoittaa eettisyyden huomioimista järjestöjen suunnalta (Lamponen 2020). Tämän hetkinen tilanne kuitenkin pakottaa pohtimaan ja katsomaan kansainvälisen vapaaehtoistyön tilaa erityisen tarkasti ja miettimään millaiseksi se voisi muotoutua tulevaisuudessa, jotta se täyttäisi yhä isompaan rooliin kasvavan kestävä kehityksen näkökulman.

Tutkimuksen avulla voidaan aiheeseen ja ilmiöön liittyen tuoda lisää avointa keskustelua, sekä kehittää kansainvälistä vapaaehtoistoimintaa huomioimalla vapaaehtoisten näkökulma sekä siihen liittyvä etiikka. Etiikkaan kytkeytyy tiiviisti myös tulevaisuudenajattelu, jonka koronapandemia on osaltaan tuonut yhä lähemmäs meitä. Aineistoon pohjaten vapaaehtoiset ovat hyvin tietoisia eettisistä ongelmista, jolloin heidän osaamistaan ja ymmärtämystään ei tule aliarvioida, vaan hyödyntää. Tämän tutkimuksen myötä yhtenä vahvimmista näkökulmista nousee esille toiminnan kestävyys, niin kansainvälisen vapaaehtoistyön ylemmällä tasolla kuin ruohonjuuritasolla. Työn luonteen tulee kenties jollakin tavoin uudistua, jotta se kiinnostaa myös tulevaisuudessa vapaaehtoisia, jotka ovat yhä tietoisempia kestävä kehityksen osa-

alueista ja näkökulmista. Uuden tutkimuksen kautta voisi olla mahdollista keskittyä pelkäämään kestävän kehityksen näkökulmaan, jonka avulla luodaan osaltaan tulevaisuuden kansainvälistä vapaaehtoistyötä.

Ristiriitaisuus näyttäytyy eettisen pohdinnan lisäksi myös nykyajan ihmisten elämässä. Suomen kaltaisessa hyvinvointivaltiossa aineellinen vapaus ei automaattisesti enää saakaan aikaan hyvää ja onnellista elämää, vaan saattaa aiheuttaa sisäistä köyhyyttä, tyytymättömyyttä ja merkityksettömyyttä. Yhä useammin koetaan, ettei elämä anna sitä, mitä se parhaimmillaan voisi antaa. Aineellisesti köyhissä ja poliittisesti rajoittuneissa yhteiskunnissa kansalaisilla voi taas olla näkymätöntä vaurautta, joka on avain arvokkaaseen ja hyvään elämään. Teollisen ajan materiaalisista arvoista onkin aloitettu siirtyminen jälkimateriaalisiin arvoihin, joihin kuuluvat mm. tarkoituksellisuus, elämänlaadun priorisointi ja tilanne-etiikka. (Joutsenvirta & Salonen 2020, 11, 70-71.) Kansainvälinen vapaaehtoistyö antaa mahdollisuuden tukea erityisesti jälkimateriaalisia arvoja vahvistamalla merkityksellisyyden ja osallisuuden kokemusta, luoden samalla vaurautta eri muodoissa.

Myös esimerkiksi teknologian kehityksen näkökulmasta tulevaisuutta tarkastellessa, korostuvat ihmisyyden, eettisyys ja arvot yhä enemmän valinnoissa ja ratkaisuissa. Kun teknologia tulee sulautumaan kaikkeen, pohditaan sitä, mitä kannattaa ja ei kannata digitalisoida, ja voisiko kenties ihmisyydestä tulla seuraava megatrendi muiden joukossa. (Limnell 2020.) Ekososiaaliseen työhön pohjaten, sosiaalista kestävyyttä ei ole olemassa ilman ekologista kestävyyttä, vaan ainoastaan luonnon hyvinvoinnin kautta elämä voi jatkua. Ihmiskunnan globaalissa elämäntaparemontissa erityisesti sosiaalialan ammattilaisten pitäisi osaamisensa puolesta olla keskeisessä roolissa muutoksen aikaansaamisessa. Tämä huomioiden tulisi sosiaalityön etiikkaan kuitenkin saada mukaan nykyistä enemmän globaaliutta sekä ylisukupolvisuutta. Tulevaisuuden vapaaehtoistyö voisi samalla muuttua yhdessä sosiaalityön kanssa olemalla mukana luomassa uusia, ilmastotekojä tukevia rakenteita, esimerkiksi sosiaalitoimella olevan yhteistyömaailman muodossa. (Hotokka 2020.)

Vapaaehtoistyön vahvuuksia ovat ehdottomasti siihen liittyvät arvot sekä se, ettei työtä sidota liikaa lakeihin ja säädöksiin. Vapaaehtoistyön vahvuutena ovat tietty rentous ja vapaus, jotka toimivat mahdollistajina. Kansainvälisessä kontekstissa vapaaehtoistyön kautta voitaisiin stereotyyppioihin ja asenteisiin vaikuttamisen lisäksi tuoda esille ennen kaikkea ekososiaalista toimintatapaa globaalisti. Kenties tulevaisuuden vapaaehtoistyötä voitaisiin esimerkiksi yhdistää eri tavoin myös luovien alojen kanssa, tai tuoda ruoantuottajat ja maanviljelijät lähemmäs itse kuluttajia. Kansainvälisessä vapaaehtoistyössä on valtavasti potentiaalia, ja se voisi olla merkittävänä osana uudenlaisen tulevaisuuden luomisessa ja toteuttamisessa, mikäli muutos nähdään mahdollisuutena ja uskotaan uuteen yhteiseen todellisuuteen.

Lähteet

Painetut

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6. painos. Tampere: Vastapaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Joutsenvirta, M. & Salonen, A. O. 2020. Sivistys vaurautena. Radikaalisti, mutta lempeästi kohti kestävää yhteiskuntaa. Helsinki: Basam Books.

Suomen Lähetysseura 2016. Käy peremmälle. Maailmanmatkajan kenttäopas 2016. Suomentaja Kemppi-Repo, E. Helsinki.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-3. painos. Helsinki: Tammi.

Yeung, A. B. 2005a. Tutkimustyökaluja vapaaehtoismotivaation mysteeriin. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. B. (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 83-103.

Yeung, A. B. 2005b. Vapaaehtoistoiminnan timantti. Miten mallintaa motivaatiota? Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. B. (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 104-125.

Sähköiset

Dufva, M. 2018. Megatrendien vaikutus vapaaehtoistoimintaan. Teoksessa Hirvonen, S. & Puolitaival, S. (toim.) Vapaaehtoistoiminta nyt ja tulevaisuudessa. Kansalaisareenan julkaisuja 2/2018, 18-21. Viitattu. 21.4.2020. <http://www.kansalaisareena.fi/ka2016/wp-content/uploads/2018/12/Vapaaehtoistoiminta-nyt-ja-tulevaisuudessa-web.pdf>

ETENE 2020. ETENEn toiminta. Viitattu 2.4.2020. <https://etene.fi/toiminta>

ETENE 2011. Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta. ETENE-julkaisuja 32. Viitattu 8.3.2020. <https://etene.fi/documents/1429646/1559058/ETENE-julkaisuja+32+Sosiaali-+ja+terveysalan+eettinen+perusta.pdf/>

ETENE 2014. Vapaaehtoistoiminnan etiikka - Etenen kannanotto. Viitattu 6.3.2020. [https://etene.fi/documents/1429646/1556041/Kannanotto+vapaaehtoistoiminnan+etiikasta.p](https://etene.fi/documents/1429646/1556041/Kannanotto+vapaaehtoistoiminnan+etiikasta.pdf/699021f0-dbca-4a81-8fc9-2f91ce31221f/Kannanotto+vapaaehtoistoiminnan+etiikasta.pdf)

Fingo 2020. Jäsenrekisteri. Viitattu 25.4.2020.

<https://www.fingo.fi/meista/jasenet/jasenrekisteri>

Harju, A. 2019. Vapaaehtoisuuden filosofia. Teoksessa Hirvonen, S. & Puolitaival, S. Vapaaehtoistoiminnan arvo. Kansalaisareenan julkaisuja 2/2019, 18-27. Viitattu 29.4.2020.

http://www.kansalaisareena.fi/ka2016/wp-content/uploads/2019/12/Vapaaehtoistoiminnan_arvo_PageView_WEB.pdf

Hotokka, M. 2020. Elämän suojelija. Talentia-lehti. Viitattu 17.5.2020. <https://www.talentia-lehti.fi/elaman-suojelija/>

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. E-kirja. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 20.4.2020. <https://finna.fi/>

Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry 2020a. KVT:n arvot. Viitattu 31.3.2020.

<https://www.kvtfinland.org/mika-kvt/kvtn-arvot/>

Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry 2020b. Laatukriteerit kansainväliseen vapaaehtoistyöhön.

Viitattu 27.3.2020. <http://www.kvtfinland.org/laatukriteerit/>

Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry 2020c. Mikä KVT? Viitattu 27.3.2020.

<https://www.kvtfinland.org/mika-kvt/>

Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry 2020d. KVT:n historia. Viitattu 1.4.2020.

<https://www.kvtfinland.org/mika-kvt/kvtn-historia/>

Kansalaisareena 2016a. Toiminta. Viitattu 20.3.2020. <http://www.kansalaisareena.fi/tietoa-meista/toiminta/>

Kansalaisareena 2016b. Vapaaehtois- ja vertaistoiminnan määritelmät. Viitattu 20.3.2020.

<http://www.kansalaisareena.fi/aineistoa/vapaaehtois-ja-vertaistoiminnan-maaritelmat/>

Kansalaisyhteiskunta 2020. Järjestöjen hankerahoitushakemisto. Viitattu. 25.4.2020.

<https://www.kansalaisyhteiskunta.fi/rahoitushakemisto>

Kestavakehitys.fi 2020. Mitä on kestävä kehitys? Valtioneuvoston kanslia. Viitattu 27.4.2020.

<https://kestavakehitys.fi/kestava-kehitys>

Liikunnan Kehitysyhteistyö Liike 2018. Mitä on kestävä ja eettinen vapaaehtoisturismi?

Viitattu 30.3.2020. <https://liike.fi/2018/12/kuinka-vakuuttua-vapaaehtoisturismin-kestavyydesta-ja-eettisyydesta/>

- Limnell, J. 2020. Tulevaisuuden arvioissa unohtuu helposti kaikkein tärkein ja vaikutusvaltaisin tekijä - ihminen. Yle. Viitattu 18.5.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11202778>
- OHCHR 2020. Universal Declaration of Human Rights. Viitattu 27.4.2020. <https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin>
- Rahkonen, J. 2018. Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa. Tutkimusraportti. Taloustutkimus. Viitattu 2.4.2020. http://www.kansalaisareena.fi/ka2016/wp-content/uploads/2018/05/Vapaaehtoistyo_tutkimusraportti-2018.pdf
- SOSTE 2020. SOSTEn jäsenet. Viitattu 25.4.2020. <https://www.soste.fi/sosten-jasenet/>
- Suomen YK-liitto 2020. Kestävän kehityksen tavoitteet. Viitattu 27.4.2020. <https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/kestava-kehitys/kestavan-kehityksen-tavoitteet>
- Talentia 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Viitattu 18.3.2020. https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikkaopas_2017.pdf
- United Nations Volunteers 2011. State of the World's Volunteerism Report 2011. Universal values for global well-being. Viitattu 27.4.2020. <https://www.unv.org/sites/default/files/2011%20State%20of%20the%20World%27s%20Volunteerism%20Report%20-%20Universal%20Values%20for%20Global%20Well-being.pdf>
- Willberg, E. 2015. Vapaaehtoistoiminnasta iloa monille. Hyvinvointia tukevan vapaaehtoistyön vastuut ja käytännöt. Sitran selvityksiä 93. Viitattu 23.3.2020. <https://media.sitra.fi/2017/02/27174908/Selvityksia93-2.pdf>
- Julkaisemattomat
- Lamponen, A. 2020. Hallituksen puheenjohtajan haastattelu 9.4.2020. Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry. Helsinki.
- Vapaaehtoistyöhön lähtijän opas 2019. Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry. Viitattu 10.4.2020.

Kuviot

Kuvio 1: Vapaaehtoistyön jakautuminen eri toimialoille Suomessa (Rahkonen 2018) 11

Liitteet

Liite 1: Infokirje vapaaehtoisille teemahaastattelusta.....	52
Liite 2: Teemahaastattelun runko.....	53

Liite 1: Infokirje vapaaehtoisille teemahaastattelusta

Moi!

Oletko ollut ulkomailla vapaaehtoistyössä viimeisten vuosien aikana?

Tule keskustelemaan kansainvälisen vapaaehtoistyön eettisyydestä pienessä ryhmässä!

Olen itse tehnyt vapaaehtoistyötä Tansaniassa 10 viikon ajan (11.2019 - 01.2020), ja nyt toteutan Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopinnoissa opinnäytetyötä eettisyyden teemalla. Järjestän teemahaastattelun ja tarvitsen mukaan aktiivisia osallistujia. Sinulta ei edellytetä mitään syvempää tietoa tai osaamista, vaan voit puhua täysin omasta näkökulmastasi ja kokemuksistasi. Tilanne on rentoa, vapaata keskustelua, jota ohjaan kysymysten avulla. Keskustelutilanteen puhe tallennetaan, mutta se toteutetaan anonymisti, eli nimiä ei mainita. Tilaisuuteen on hyvä varata aikaa noin 1,5-2 tuntia.

Ilmoittauduthan minulle pian, mikäli olet kiinnostunut osallistumaan, sillä pyrin toteuttamaan teemahaastattelun mahdollisuuksien mukaan vielä maaliskuun aikana.

Teemahaastattelu voidaan järjestää sopivana ajankohtana joko Helsingissä KVT:n toimistolla, tai jossakin toisessa kaupungissa, riippuen osallistujista.

Aurinkoista alkukevättä toivottaen,

Jaana Dammert

jaana.dammert@student.laurea.fi

Liite 2: Teemahaastattelun runko

Kysymyksiä:

1. Miten päädyit vapaaehtoiseksi?
2. Missä projektissa olet ollut (projekti, maa, ajankohta)?
3. Mikä on oma motivaatiosi kv-vapaaehtoistyölle?
4. Miten ymmärrät vapaaehtoistyön eettisyyden?
5. (Miten järjestö on kertonut eettisyydestä?)
6. Kuinka olet kokenut oman työpanoksesi merkityksen kohdemaassa ja projektissasi?
7. Tarvittaisiinko projekteissa enemmän erityisosaamista, onko saatava perehdytys/koulutus riittävä?
8. Onko vertaistukea ollut saatavilla?
9. Miten omaa osaamista on kohdemaassa hyödynnetty, onko ollut tarpeeksi tukea? Entä oman työn arvostus?
10. Onko kohdemaan projekti ollut kestävä, noudattaako se kestävän kehityksen ajatusta?
11. Projektin kohderyhmän etu vs. oma etu/kokemus?
12. Tapahtuiko projektin aikana voimaantumista tai muutosta?
13. Oliko toiminta kohdemaan paikallisen yhteisön kanssa tasavertaista?
14. Mitä mieltä olet kansainvälisestä vapaaehtoistyöstä ja sen toimivuudesta tulevaisuudessa?

Teemat:

- Vapaaehtoisuus
- Projektityö
- Motivaatio kv-vap.
- Vapaaehtoistyön eettisyys
- (Eettisyys järjestön omassa tiedotuksessa)
- Oman työpanoksen merkitys - kohdema
- Erityisosaaminen
- Perehdytys
- Vertaistuki
- Onko vapaaehtoistyö järjestöille ilmaistyötä - arvostus
- Kohdeorganisaation tuki
- Kestävä kehitys
- Kohderyhmän etu (vaikutus) vs. oma etu (kokemus)
- Voimaantuminen (kenen)
- Tasavertaisuus
- Kv-vapaaehtoistyön tulevaisuus